T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO SINIRLAMALARI YÖNÜNDEN SPORTİF ETKİNLİKLER İSTİSNASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE ÇELİK

ANA BİLİM DALI : ÖZEL HUKUK
PROGRAMI : ÖZEL HUKUK

KOCAELİ 2010

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO SINIRLAMALARI YÖNÜNDEN SPORTİF ETKİNLİKLER İSTİSNASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE ÇELİK

ANABİLİM DALI :ÖZEL HUKUK
PROGRAMI :ÖZEL HUKUK

DANIŞMAN: YAR. DOÇ. DR. NURAY BARLAS

KOCAELİ 2010

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO SINIRLAMALARI YÖNÜNDEN SPORTİF ETKİNLİKLER İSTİSNASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: EMİNE ÇELİK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No:14.04.2010-2010/10

Prof. Dr. Mehmet BAHTİYAR	Yar. Doç. Dr. Nuray BARLAS	Yar. Doç. Dr. Funda ÇELEBİ

KOCAELİ 2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……...I
KISALTMALAR…….…….. IV
ÖZET……V
ABSTRACT…….…… VII

GİRİŞ

I. SUNUŞ VE ÇALIŞMANIN AMACI…….. 1
II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI……. 3

BİRİNCİ BÖLÜM
SORUMLULUK SİGORTASI

I. SİGORTA KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ…….5
II. SORUMLULUK SİGORTASININ ÜLKEMİZDE VE YABANCI HUKUKLARDAKİ TARİHİ GELİŞİMİ……9
III. SORUMLULUK SİGORTASI KAVRAMI
A. Tanımı ve Hukuki Mahiyeti……12
B. Sigortanın Konusu Olarak Sorumluluk……..13
C. Sorumluluk Sigortasının Sigorta Türleri Arasındaki Yeri……...15
D. Sorumluluk Sigortasının Kaynakları……..21

İKİNCİ BÖLÜM
SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO KAVRAMI VE RİZİKONUN SINIRLANMASI

I. SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ
A.Sorumluluk Sigortasında Riziko Kavramının Tanımı ve Özellikleri……24
B. Sorumluluk Sigortasında Rizikoya İlişkin Görüşler
1. Sorumluluğa Yol Açan Davranış Görüşü…..……..30
2. Zarar Olgusu Görüşü ……31
3. Talep Görüşü…….…….31
4. Talebin Kesinleşmesi Görüşü..……32
5.Yaygın Riziko Görüşü……32

C. Hukukumuzdaki Durum
1. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenleme ……..……33
2. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarındaki Düzenleme…….……..34
3.Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki Düzenleme.……35
II. SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKONUN SINIRLANMASI
A. Genel Olarak…….37
B. Birinci Riziko Sınırlaması
1. Sigorta Ettirenin Sıfat, Hukuki İlişki veya Faaliyetleri……...39
2. Özel Hukuka İlişkin Hükümlere Göre İleri Sürülen Tazminat Talepleri.……40
3. Rizikonun Zarar Türlerine Göre Sınırlanması……..……..41
a. Şahıs Varlığı Zararı……..42
b. Eşya Zararı..……43
c. Zilyetliğin Kaybedilmesi…….....44
d. Diğer Malvarlığı Zararı……..……..……..45
4. Rizikonun Kişiler Bakımından Sınırlanması
a. Sigorta Ettirenin İleri Sürdüğü Talepler…… ……..47
b. Sigorta Ettirenin Yakınlarının İleri Sürdüğü Talepler…. ……...48
5. Rizikonun Zaman Bakımında Sınırlanması……..……..49
6. Rizikonun Coğrafi Bakımdan Sınırlanması…….……..……50
7. Sigorta Korumasının Miktar Olarak Sınırlanması…..……50
C. İkinci Riziko Sınırlaması
1. Genel Olarak…..……..51
2. İstisna Tutulan Haller……51
a. Kast İstisnası ……...51
b. Sorumluluğu Genişleten Anlaşmalar…..……..…52
c. Belirli Şahıslarla İlgili Zararlar İstisnası…….53
d. Zilyetlik ve Çalışma İstisnası..……..……...53
e. İmalat Ve Teslim İstisnası..……..……..55
f. Bazı Özel Sebeplerden Kaynaklanan Zararlara İlişkin İstisnalar……...…55
g. Sportif Etkinlikler İstisnası..…….56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SPORTİF ETKİNLİKLER İSTİSNASI

I. SPOR ETKİNLİKLERİNDE SORUMLULUK……..……57
II.ALMAN HUKUKUNDAKİ DÜZENLEME…….……...60
III.TÜRK HUKUKUNDAKİ DÜZENLEME……..…….62
A. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarındaki Düzenleme……63
B. Karayolları Trafik Kanunu'ndaki Düzenleme……67
1.Yarış Düzenleyicilerinin Yaptırması Gereken Zorunlu Sorumluluk Sigortası 67
a. Yarış Kavramı……..…….67
b. Sigorta Ettiren..……... 68
aa. İşleten Kavramı…….……. 68
bb. Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca İşletenin Hukuki Sorumluluğu……71
cc. Yarış Düzenleyicilerinin Hukuki Sorumluluklarının Kapsamı Ve Sigorta Ettiren Sıfatları……. 74
c.. Sigortalı…….. 77
d. Sigortanın Kapsamı……. 78
e. Yarış Düzenleyicisi İle Yarışa Katılan Motorlu Araç İşletenin Sorumluluklarını Çatışması…….80
SONUÇ……82
YARARLANILAN YAYINLAR……...83
ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

A.Ü.	:Ankara Üniversitesi
a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
a.g.t.	:Adı geçen tebliğ
AHB	:Alman Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
Anm	:Anmerkung
b.	:Baskı
BK	:Borçlar Kanunu
bkz	:Bakınız
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KTK	:Karayolları Trafik Kanunu
km	:Kilometre
m.	:Madde
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
SHD	:Sigorta Hukuku Dergisi
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
ÜŞKMMS	:Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası
ÜŞKSS	:Üçüncü Şahıslara Karşı Sorumluluk Sigortası

ÖZET

Sorumluluk sigortasında riziko sorumluluktur. Bir sorumluluk sigortasının, sigortalı bakımından sorumluluk hukukunda kabul edilen tüm sorumluluk sebepleri için ve süresiz koruma sağlamasına sigortacılık tekniği açısından imkân yoktur. Bu nedenle sigorta korumasının sınırlanması yoluna gidilmektedir. Rizikonun sınırlanması bakımından, birinci ve ikinci riziko sınırlamaları şeklinde yapılan bir ayrım mevcuttur. Birinci riziko sınırlamaları ile kastedilen, sigorta koruması ihtiyacı doğuran rizikonun belirlenerek sınırlarının çizilmesidir. Hangi sebebe dayanan sorumluluk (örneğin, mesleki faaliyet nedeniyle doğabilecek sorumluluk halleri), sorumluluğun doğurduğu hangi tür zararlar (malvarlığı zararları veya şahıs varlığı zararları), nerede ve hangi süre içerisinde meydana gelen sorumluluk halleri gibi. İkinci riziko sınırlamaları ise, bir sigorta sözleşmesinde tarif ve tayin edilen riziko çerçevesine girdiği halde, rizikoyu çok ağırlaştıran bazı hallerin sigorta himayesi dışında bırakılmasını ifade etmektedir. Bu tür sınırlamalar sigorta korumasının istisnaları olarak tanımlanmaktadır ve belirlenen istisnalar ya sigorta edilmesi caiz olmayan riziko olarak tanımlanıp sigorta koruması dışında bırakılmakta ya da ek prim ile sigorta koruması kapsamına alınmaktadır.

Çalışmamızın konusu sportif etkinlikler istisnası ikinci riziko sınırlamasıdır. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası (ÜŞKMMS) Genel Şartları m. 3 A 5 bendi uyarınca “Otomobil, motosiklet, bisiklet, bobsleigh, deniz motoru, at, boks ve güreş, yarış ve müsabakalarına, antrenmanlar dâhil iştirakten doğan talepler” sigorta koruması dışındadır. Sigorta koruması dışında bırakılmasının sebebi, bu spor dallarındaki tehlike ihtimalinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sportif etkinliklere iştirak edenlerin sorumluluklarına sebep olabilecek zararların doğma ihtimalinin tesadüfî olmadığı kabul edilebilir. İstisna tutulan haller, adı geçen spor dallarına iştirak edenlerin kendi aralarında (mesela bir boksörün diğer boksöre karşı) ileri sürülen taleplere ilişkindir. İştirak edenlerin kimler

olduğunun tespiti yapılmalıdır. İstisna hükmüne konu yarış ve müsabakalar önceden düzenlenmiş olmalıdırlar. Yarış ve müsabaka organizasyonu içerisinde orginazatör, sporcu, seyirci, hakem, güvenlik görevlisi gibi pek çok görevli bulunmaktadır. Kimlerin iştirak eden olduğunun tespiti gerekmektedir. Bu konuyu çalışmamız içerisinde incelemeye çalıştık.

Ancak motorlu araç ve bisiklet yarışlarına katılmadan doğan zararlar ÜŞKMMS Genel Şartları uyarınca istisna edilmiş olmakla beraber, KTK m. 105/III hükmü gereğince yarış düzenleyicileri tarafından yaptırılması öngörülen zorunlu sorumluluk sigortası kapsamına alınmışlardır. Zorunlu sorumluluk sigortası kapsamında olan KTK m. 105/son fıkra hükmünde belirtilen yarışların düzenleyicileri iş bu zorunlu sorumluluk sigortasının sigorta ettirenidir. Yarış düzenleyicisi kanunda işleten gibi sorumlu tutulmuştur (KTK m. 105/I fıkra). Zorunlu sigortanın bu sorumluluğu kapsaması gerekir. Zorunlu sigortada sigorta edilen riziko yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarıdır.

ABSTRACT

Liability is risk in liability insurance. It is not technically possible for a liability insurance to provide indefinite protection for all causes specified in the liability. Therefore, it is preferred to impose limitations on insurance protection. Risk limitations are differentiated as primary and secondary risk limitations. The primary risk limitations imply drawing the borders of the risk by specifying the risk that produces the need for insurance protection. These borders include the causes of liability (for instance, the cases of liability that can arise due to professional activity), the kinds of damages for which liability is applied (damages of assets or personal assets), and the location and period in which liabilities arise. The secondary risk limitations imply exclusion of certain situations that aggravate the risk heavily from the scope of the insurance protection even though these situations are included within the scope of the risk framework defined in an insurance contract. Such limitations are described as the exclusions of insurance protection. As for the secondary risk limitations, the exclusions mentioned in the policy and annexes are either excluded from the scope of the insurance protection as unacceptable insurance risk, or included within the scope of insurance protection upon additional premium.

Our subject matter, the sporting events exclusion, is a secondary risk limitation. Pursuant to the section 3 A 5 of the General Clauses of the Third Party Liability Insurance (TPLI), “claims arising from participation in the races and contests, including trainings, of automobile, motorcycle, bicycle, bobsleigh, motorboat, horse, box and wrestling” are outside of the scope of insurance protection. The reason for exclusion from the scope of insurance protection is the high risk of danger involved in these sports branches. It can be assumed that it would not be coincidental when any damage occurred that may result in the liabilities of those who participate in sporting events. The excluded situations are related to the claims asserted one another among the participants of the mentioned sports branches (for instance, that

of a boxer against another). It is required to identify the participants. The races and contests subject to the exclusion clause must have been arranged previously. There are many agents such as organizer, sportsmen, audience, referee and security officer within the organization of race and contest. It must be established who are the participants. We attempted to analyze this subject in this study.

However, the damages arising from participation in motor vehicle and bicycle races, despite being excluded pursuant to the General Clauses of TPLI, are covered within the scope of the compulsory liability insurance stipulated to be made by the race organizers in accordance with the article 105/III of the Highway Code. Organizers of the races stated in the last paragraph of the article 105 of the Highway Code to be within the scope of the compulsory liability insurance are the insurants of this compulsory liability insurance. The law holds the race organizer liable as well as the exploiter (Highway Code, article 105/paragraph I). Compulsory insurance needs to cover this liability. The risk insured in compulsory liability insurance consists of the liabilities of race participants and assistants towards third parties during the race.

GİRİŞ

I.SUNUŞ VE ÇALIŞMANIN AMACI

Teknolojinin gelişmesi, sanayileşme ve makineleşme ile gelen bir takım riskler sorumluluk hukukuna ilişkin değişiklikleri ve gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Kusur esasına dayanan temel sorumluluk prensibi yanında bazı hallerde, kusur aranmaksızın sorumluluğun kabul edilmesi yönünde gelişmeler olmuştur. Örneğin bazı faaliyetler veya işletmeler her türlü tedbirin alınması halinde de zararı doğurabilir. Bu durumda bu faaliyet içerisinde olan veya işletme faaliyetini yürüten kişiyi kusur aramaksızın sorumlu tutmak hakkaniyete uygun bir karar olabilir.

Kusur aranmaksızın doğan sorumluluk halleri ortaya çıktıkça, var olan sorumluluğun sonuçlarının paylaştırılması gereksinimi de duyulmuştur. Zarar görenlerin menfaatlerinin korunmasında kamu yararının varlığı kabul edilerek, zarar görenlerin zararlarının karşılanmaması halinin ortaya çıkmaması için zorunlu sorumluluk sigortaları kabul edilmiştir.

Sorumluluk sigortaları, bu tür sorumluluklar geliştikçe gelişmiş ve önem arz etmeye başlamıştır. Ancak sorumluluk hukuku ile paralel olarak gelişen sorumluluk sigortalarında da her türlü sorumluluğun sigorta edilebilmesi sigortacılık açısından mümkün değildir. Sigorta korumasının sağlanabilmesi için öncelikle sigortacı tarafından bir sigortalı topluluğu yaratılabilmelidir. Bu topluluktan toplanacak primler ile meydana gelen zararların tazmini mümkün olabilmelidir. Sigorta topluluğuna dâhil olabilecek kişiler benzer rizikolara sahip olmalıdır ve sahip oldukları rizikolar ve sonuçları istatistik teknikleri kullanılarak tespit edilebiliyor olmalıdır ki, sigortacı toplanması gereken primleri doğru tespit edebilsin. Sigortacının sigorta ettiği rizikonun gerçekleşmesi ile ödemek zorunda kalacağı tazminat, kendisinin ekonomik mahvına yol açmamalıdır. Bu tür gerekçelerle, sigortacılar bazı rizikoları sigortalamak istemeyeceklerdir. Ancak bazı hallerde de sigorta korumasına

alabileceği bazı rizikoları tespit etmekle birlikte bu rizikolarla ilgili istisnalar kabul etmektedir. Örneğin motorlu aracın işletilmesi sebebiyle doğabilecek zararlar sorumluluk sigortasının koruması altında olsa da, motorlu aracı ile yarışa katılan bir sigorta ettirenin zararlarını riziko ağırlaştığı için karşılanmayacaktır. Karayolları Trafik Kanunu (KTK) m. 92/d hükmü uyarınca, KTK m. 105/3 hükmü gereğince zorunlu mali sorumluluk sigortasının teminatı altında yapılacak motorlu araç yarışlarındaki veya yarış denemelerindeki kazalardan doğan talepler sigorta koruması dışındadır.

Sorumluk sigortası sözleşmesinde, sigortacı tarafından sigorta edilen riziko sorumluluktur. Sorumluluk riskinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, gerçekleştiği takdirde ödenecek tazminatın tutarı sorumluluk hukukuna göre belirlenir. Ancak sigorta ettirenin hangi sıfat, faaliyet veya hukuki ilişkilerinden doğan sorumlulukların sigorta edildiği, hangi zararlar bakımından sigorta himayesi sağlandığı, kimlerin tazminat taleplerinin karşılanacağı, sigorta korumasının hangi tarihte başladığı hangi tarihte bittiği, sigorta korumasının ne miktar ile koruma sağladığı gibi hususlar sigorta sözleşmesi kurulurken taraflarca belirlenir. Böylece sigorta sözleşmesine konu rizikonun tam olarak tespiti mümkün olabilir. İncelememizde de ele alınacağı üzere bu tür tespitler aynı zamanda sınırlama niteliğinde olması itibariyle birinci riziko sınırlamaları olarak adlandırılmaktadır.

Sigorta sözleşmesine konu rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili tespitler yapıldıktan sonra, bu kapsama girdiği halde riziko gerçekleşmiş olsa da bazı hallerin sigorta korumasının dışında tutulabileceği kararlaştırılabilecektir. Bunlara istisna hükümleri denilir. Çalışmamızın konusunu bu istisnalardan biri olan sportif etkinlikler oluşturmaktadır. Türk hukukunda sportif etkinlikler istisnasının dayanağı niteliğinde olan ÜŞKMMS Genel Şartları ile diğer özel düzenleme niteliğindeki Karayolları Trafik Kanunu Hükümleri uyarınca konu incelenerek çalışmamız yürütülmüştür.

II. İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Çalışmamızın konusu, sorumluluk sigortaları olması sebebiyle öncelikle sorumluluk ve sigorta kavramlarına değinilerek, ardından da sorumluluk sigortaları inceleme konusu yapılmış bulunmaktadır. Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde hem Türkiye'de hem de dünyada sigortacılığın ve sorumluluk sigortasının tarihi gelişimi, tanımı ve hukuki niteliği, ayrıca sorumluluk sigortasının sigorta sözleşmelerinin tasnifi içerisindeki yeri ve sigorta sözleşmeleri ile birlikte sorumluluk sigortasının hukuki kaynakları incelenmiştir.

Çalışmamızın ana konusu riziko sınırlaması olması sebebiyle sigorta sözleşmesinin temel unsurlarından biri olan riziko kavramını ayrıntılı olarak incelemek amacıyla ikinci bölümde bunun üzerinde durulmuştur. Riziko kavramının genel tanımı ve sigorta sözleşmelerinin tümünde kabul gören prensipler açıklanmaya çalışılmıştır. Sorumluluk sigortasına özgü haller ile rizikonun gerçekleşme anına ilişkin teoriler ve görüşler çalışmamıza aktarılmaya çalışıldı; akabinde de Hukukumuzdaki durumu incelenmiştir.

Yine ikinci bölüm içerisinde riziko ile ilgili sınırlamalar inceleme konusu yapılmaya çalışılmış ve birinci riziko sınırlamaları ile riziko istisnaları incelenmiştir.

Çalışmamızın son ve üçüncü bölümünde, tezimizin konusu olan sportif etkinlikler istisnası, Türk Hukukundaki durumu inceleme konusu yapılarak, Alman hukukundaki duruma da değinilmiştir. Türk Hukukunda tüm sorumluluk sigortalarına ilişkin genel düzenleme niteliğindeki ÜŞKMMS Genel Şartları'nda yer alan düzenleme incelenmiştir. Ardından özel düzenleme niteliğindeki Karayolları Trafik Kanunu'nun sorumluluğa ilişkin 85. maddesi ila ÜŞKMMS Genel Şartlarında mevcut istisna edilen sportif faaliyetlerden olan otomobil ve bisiklet yarışlarına ilişkin olarak yarış

düzenleyicisinin sorumluluğu ve bu sorumluluğa ilişkin sigorta zorunluluğunu düzenleyen 105. maddesi inceleme konusu yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK SİGORTASI

I. SİGORTA KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

İnsanlar hayatta çeşitli tehlikelere maruz kalmaktadırlar. Tüzel kişilerin malvarlığı, gerçek kişilerin malvarlığı, can varlığı ve sağlığı çeşitli tehlikelerin etkisi altındadır. Kişiler ve işletmeler risk taşıyıcısı durumundadırlar[1]. İnsanların evleri yanabilir, eşyaları çalınabilir, hasta olabilirler veya fiilleri sebebiyle tazminata mahkûm olup ciddi bir borç altına girebilirler.

Hayatta karşılaşılabilecek tehlikelere ilişkin kişiler çeşitli davranış biçimleri gösterilebilir. Hiçbir tedbir almaksızın tehlikeler karşılanabilir. Bu durumda tehlikenin tüm sonuçları sorumlu olan kişinin şahsında veya malvarlığında doğacaktır. Bunun hem kişi hem de toplum bakımından birçok sakıncalı sonucu olabilir. Sosyal Güvenliğin yaygınlaşmadığı bir toplumda ayrıca kişi ile ilgili olarak aile-dost çevresi veya fitre-zekât gibi kurumlarının da devreye girmediği bir olayda kişinin maruz kaldığı tehlikenin sonuçları tam olarak karşılanamayabilecektir[2].

Basiretli bir davranış biçimi olarak, tehlikelerden sakınmak ve korunmak amacıyla kişi bir takım tedbirler alabilir. Ayrıca kanunî veya akdî sorumluluk gereği kişi bir takım tedbirler almak borcu altında olabilir ve bu tedbirleri öngörüldüğü şekilde yerine getirebilir. Tüm bu önleyici tedbirlerin yanında öngörülen tehlike gerçekleşir ise, zarar kişinin kendi malvarlığı ile karşılanacaktır. Bu nedenle kişi tehlikelerin sonuçlarının karşılanması için kendi iç bünyesinde bir fon oluşturabilir. Bu tedbirin de birçok sakıncalı sonucu vardır. Fon zararı karşılamaya yetmeyebilir. Ayrıca kişi bazı sıkıntılı

---

[1] Yaşar Karayalçın, **Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1984, s.1.
[2] Karayalçın, **Risk,** s. 9.

zamanlarında bu fonu kullanabilir. Bu da tehlike gerçekleştiğinde fonunun bitmiş veya azalmış olması sebebiyle zararın karşılanamaması sonucunu doğuracaktır[3].

Kişinin mal ve can varlığına ilişkin müstakbel tehlikelere karşı tek başına alacağı tedbirlerin yeterli olmaması, kişilerde başka bir güvence sağlanması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacın karşılanması hukukun başlıca meselelerinden biri olmuş ve bunun giderilmesi için hukuki kurumlar yaratma ihtiyacı doğmuştur. Çözüm olarak aynı tehlikeye maruz kalabilecek kişilerin desteğinin alınması gerektiği kabul edilmiş ve bu düşünce sigorta kurumunu ortaya çıkarmıştır[4].

Sigortanın amacı benzer tehlikelere maruz bulunan kişilere ilişkin bir topluluk (tehlike iştiraki)[5] oluşturup, tehlikeler gerçekleştiğinde doğabilecek zararları bu topluluğa dağıtmaktır. Bu sonuç ise, tehlike iştiraki topluluğuna dâhil olanlardan alınan prim ile sağlanacaktır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında sigorta kavramı "aynı veya benzer rizikolara maruz bulunan kişiler topluluğunda rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkabilecek ihtiyacın belirli bir para (prim) karşılığında giderilmesine ilişkin bağımsız bir hukuki talebe sahip olunması" şeklinde tanımlanabilir[6].

Sigortaya ilk önce denizcilik alanında ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü denizlerdeki riziko karalardakinden fazladır. Avrupa'da ilk olarak denizcilikte ileri düzeyde olan İtalya'da sigortaya ihtiyaç duyulmuş ve 14. yüzyılda denizcilik alanında sigorta kavramı ortaya çıkmıştır. Kara sigortalarının

---

[3] Karayalçın, **Risk.**, s.7-8-9
[4] Samim Ünan,**İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko,** 1.b., İstanbul: Beta, 1998, s. 7.
[5] Rayegan Kender, **Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku,** Yenilenmiş 9. b.,İstanbul: Arıkan, 2008, s. 2.
[6] Kender, **HSH**, s. 3

doğuşu ise Londra'da 1666 yılında meydana gelen büyük yangın sonrasıdır[7]. Yangının ardından yangın sigortaları ihdas edilmiştir. Yangın sigortalarını hayat sigortaları takip etmiştir. Sigorta hukuku, ilerleyen ve değişen ekonomik ve sosyal yaşam ile paralel gelişim göstermiştir. Teknolojinin gelişmesi, makineleşmenin hızlanması, taşıma araçlarının çeşitlenmesi ve çoğalması gibi sebepler ile birlikte, istatistik veriler uyarınca rizikoların gerçekleşme oranlarının tespit edilebilir olması gibi sebeplerle sigorta kavramı genişlemiş ve pek çok sigorta türü ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de Osmanlı döneminde yabancı sigorta ortaklıklarının faaliyetleri 1864 yılında deniz taşımacılığına ilişkin sigorta sözleşmelerinin akdedilmesiyle başlamıştır. 1870 yılında Beyoğlu'nda çıkan yangın sonrası sigortanın gereği ve faydası üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu yangının ardından yabancı sigorta şirketleri faaliyet göstermeye başlamıştır. İlk Türk sigorta şirketi Osmanlı Umum Sigorta Şirketi 1893'te kurulmuştur[8].

Sigorta hukuku içerisinde aynı tehlikeye maruz kişilerin oluşturdukları tehlike iştirakine dâhil kişi ile bu organizasyonu sağlayıp karşılığında prim alan sigortacı arasında var olan temel ilişki ise, sigorta sözleşmesi ile oluşmaktadır[9].

Türk Ticaret Kanunu'nun sigorta hukuku başlıklı beşinci kitabında yer alan 1263. maddesinde sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmıştır. Bu madde hükmüne göre, "*Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında*

---

[7] Kender, **HSH**, s.14; Huriye Kubilay, **Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku,** 2.b., İzmir:Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2003ü s. 12., Mustafa Çeker, **Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku,** yen.2.b., Adana:Karhan Kitabevi, 2004, s. 6.
[8] Murat Özbolat, **Temel Sigortacılık,** 3.b., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009, s.41.
[9] Ünan, a.g.e, s.7.

meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır".

Madde metninde de açıkça belirtildiği gibi sigorta bir akittir. Bu sonuçla sigorta himayesi ancak karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile oluşan sözleşme ile temin edilebilir. Kişinin maruz bulunduğu tehlikeye karşı kendi bünyesinde oluşturacağı fon sigorta değildir.

Kanundaki tarif uyarınca sigortacının sözleşme gereğince borcunun doğması için tehlikenin gerçekleşmesi gerekmektedir[10]. Bu sonuçla tehlike dediğimiz olay meydana gelinceye kadar sigorta sözleşmesi sadece sigorta ettirene prim ödeme borcu yükleyen eksik iki taraflı bir sözleşme niteliğindedir[11]. Bu görüşe göre sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren belli bir meblağı ödeme konusunda şartsız olarak borç altındadır, sigortacının borcu ise, meydana gelebilecek müstakbel tehlikenin gerçekleşmesine ertelenmiştir. Oysa bu kabul edilebilir bir tanım değildir. Sigorta kurumunun temelinde rizikoların dağıtılması vardır. Sigortacı benzer rizikolara sahip kişileri bir araya getirmek, topluluğa dâhil kişilerin meydana gelen zararlarını ödeyebilmek için belirli bir organizasyon sağlamak ve primleri toplamak, riziko prim dengesini sağlamak gibi belli yükümlülükleri yerine getirmek durumundadır. Bu nedenle sigortacının yükümlülüğü sigorta sözleşmesi kurulduğu andan itibaren başlar. Yani sigortacının tehlikenin gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararı karşılama borcu ile birlikte sigorta sözleşmesinin kurulduğu andan itibaren rizikoyu taşıma yani koruma sağlama borcu vardır. Bu şekilde sigorta sözleşmesi devamlı borç münasebeti tesis eden tam iki taraflı sözleşme niteliğindedir[12].

---

[10] Kender, HSH., s.142.
[11] Ernest E. HİRSCH, **Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku Ders Takrirleri Hülasası**, İstanbul: Arkadaş Matbaası, 1942, s. 112.
[12] Kender, HSH., s 143.

Kanundaki tarif, aşağıda sigorta türlerinde ayrıntısıyla açıklayacağımız üzere pasif sigortasını içine almamıştır. Bu nedenle de eksik bir tariftir.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı altıncı kitabında sigorta hukukuna ilişkindir. Tasarı madde 1401 hükmünde sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmıştır. Tasarı hükmüne göre "*Sigorta öyle bir sözleşmedir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında, bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarar uğratan tehlikenin (rizikonun) meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kimsenin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlenir*"[13]. Tasarı'da öngörülen tanım, Yürürlükteki Kanun ile kabul edilmiş olan tanımı değiştirmemiştir. Dili değişmiş olmakla birlikte yukarıda bahsettiğimiz eksiklikler Tasarı ile kabul edilmesi beklenen tanımda da mevcuttur.

II. SORUMLULUK SİGORTASININ ÜLKEMİZDE VE YABANCI HUKUKLARDAKİ TARİHİ GELİŞİMİ

Sigorta hukukunun bir alt başlığı niteliğinde olan sorumluluk sigortalarının gelişimi ise, sorumluluk hukukundaki gelişmelerle paraleldir. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere sorumluluk sigortası sigorta ihtiyacının karşılanmasına göre pasif sigortası[14] niteliğinde kabul edilmektedir. Pasif sigorta sözleşmeleri ilk olarak denizcilik alanında görülmektedir. Roma hukukunda karaya oturan geminin yüzdürülmesi için yapılan masrafların veya geminin kaçırılması halinde korsanlara ödenen fidyelerin gemi ve yükle ilgili olanların oluşturduğu topluluk tarafından karşılanmasını öngören düzenlemeler mevcuttur[15]. Ortaçağda meslek örgütlerinin statülerinde sorumluluk sigortasının köklerini bulmak

[13] 23/2 Yasama Yılı 1/324 Esas numaralı 09.11.2005 tarihli Türk Ticaret Kanunu Tasarı metni için bkz www.tbmm.gov.tr
[14] Bakınız aşağıda s. 12.
[15] Kemal Şenocak, **Mesleki Sorumluluk Sigortası,** 1.b, Ankara: Turhan Kitabevi, 2000, s.4.

mümkündür. Londra'da kurulan bazı meslek örgütlerinin statülerine göre üçüncü kişi tarafından soyulan lonca mensubu, lonca kasasından, yalnızca çalınan şeylerin değerini değil, hırsızın takibi için gerekli olan masrafların tazminini de isteyebilirdi[16].

Günümüzde kabul edilen tanımı ile modern sorumluluk sigortası 19. yüzyılda tatbik edilmeye başlanmıştır. İlk sözleşme türü, yük arabası sürücülerine, hem at ve yük arabasında meydana gelen hem de at ve yük arabasıyla sebebiyet verilen zararlara karşı himaye sağlamak amacıyla Fransa'da kurulmuştur[17].

20. yüzyılda teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle artan ve çeşitlenen yeni riziko alanları sonucunda doğan sorumluluklar, sigortalarını da doğurmuştur. Ve bu sorumlulukların sigorta ettirilmesi basiretli bir davranış olarak kabul edilmeye başlanmıştır[18]. Şöyle ki, bütün güvenlik önlemlerine rağmen ortaya çıkabilecek yeni zarar türleri mevcuttur. Örneğin taşıma vasıtalarının yaratabileceği tehlike veya çevre zararları gibi. İnsanların bu tehlikelerle iç içe yaşaması zorunluluğu oluşmuştur. Bu tür zararlara ilişkin olarak kusursuz sorumluluk halleri ihdas edilmiştir. Bu sorumluluk halleri, sigorta ile kuvvetlendirilmekte ve doğan zararların sorumlu kişinin malvarlığı ile tazmin edilememesi halinin sakıncaları ortadan kaldırılmış olmaktadır[19]. Örneğin çevre sorumluluk sigortası gibi.

Sorumluluk sigortasının gelişimi sırasında pek çok muhalif fikir ortaya atılmıştır. Sorumluluk sigortası ahlak dışı kabul edilmiş, kişinin başkasına vereceği zarar için sorumluluğunu sigortacıya devretmesi halinde kişinin başkalarına zarar vermemek konusunda daha az dikkatli davranacağı ileri

---

[16] Şenocak, a.g.e, s. 5.
[17] Şenocak, a.g.e., s. 12.
[18] Yaşar Karayalçın, **Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları**, Ankara, 1960, s. 55.
[19] Ünan, a.g.e, s. 3.

sürülmüştür[20]. Ancak sorumluluk sigortasının topluma sağladığı yararın karşısında bu düşünceler kabul görmemiştir. Sorumluluk sigortası ile zarar gören kişi, karşısında ödeme kabiliyeti olan bir sorumlu (sigortacıyı) görmektedir[21]. Bugün itibariyle ödeme gücüne sahip olmayan kişinin sorumluluk sigortası yaptırmamasının ahlaka aykırı olabileceği fikri ileri sürülmektedir. Bu fikre göre kişi sigorta yaptırmayarak sorumluluğunu gerektiren bir olayda, mağdur düşen kişinin uğradığı zararın fail tarafından tazminat ödenmesi suretiyle telâfi edilmesi amacını taşıyan hukuk düzenini sekteye uğratmaktadır[22].

Ülkemizde ise, sorumluluk sigortası Avrupa ülkelerine göre çok geç bir tarih niteliğinde olabilecek şekilde 20. yüzyılın ikinci yarısında yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır.

Mevzuat bazında tüm sigorta hukuku ile ilgili ilk düzenleme 1864 yılında kabul edilen Ticaret-i Bahriye Kanunu'nun 11. faslında yer alan deniz sigortalarına ait hükümlerdir; bu hükümler kara sigortalarına da uygulanmıştır. 1906 tarihinde aynı kanuna ek olarak yirmi beş maddelik bir kanun kabul edilmiş ve kara sigortaları düzenlenmiştir. Bugün sigortaya ilişkin düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu'nun beşinci kitabında düzenlenmiştir. Bu kitapta sorumluluk sigortaları ile ilgili düzenlemeler dağınık bir şekilde yer almıştır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ise farklı bir düzenleme getirmektedir. Kanun tasarısı altıncı kitabında sigorta hukukuna ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı altıncı kitabı ikinci kısımda sorumluluk sigortaları düzenleme konusu yapılmıştır. Yürürlükteki Kanundan

---

[20] Raygan Kender, **Mesuliyet Sigortasının Mahiyet ve Türleri,** Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri, İstanbul:1977, s. 6.
[21] Kender, **Sempozyum,** s. 6.
[22] Şenocak, a.g.e., s.16.

farklı olarak sorumluluk sigortasının tanımı yapılmış, kapsamı ve uygulanacak hükümleri ayrı olarak tespit edilmiştir.

Sorumluluk sigortaları ülkemizde yaygın olarak önce 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile uygulanmıştır. İş bu Kanunun yerini 2918 sayılı Kanun almıştır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 91 hükmü uyarınca sorumluluk sigortası, öngörülen motorlu taşıt rizikosu için zorunludur. Ayrıca aynı Kanunun m. 104 ve 105 hükümleri zorunlu sorumluluk sigortası yaptırılmasını öngörmektedir. Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 132. maddesinde hava taşıyıcısının ve 138. maddesinde hava aracı işleteninin zorunlu sorumluluk sigortası yaptırması gerektiği kabul edilmiştir.

III. SORUMLULUK SİGORTASI KAVRAMI

A. Tanımı ve Hukuki Mahiyeti

Kişilerin hayatları boyunca taşıdıkları riskler arasında üçüncü kişilerin tazminat talepleri ile karşılaşma ve bunun sonucunda malvarlıklarının zarara uğraması riski de bulunmaktadır. Kişiye yöneltilen tazminat talebi haklı ise, kişi tazminat ile birlikte talep için yapılan yargılama giderlerini ve faizi de ödemek durumunda kalabilir. Talep haklı değil ise, kişinin tazminat talebine ilişkin yapılan yargılama nedeniyle doğacak yargılama masraflarını karşı taraftan tahsil edememe tehlikesi mevcuttur[23]. Kişi maruz kaldığı bu tehlike (sorumluluk rizikosu) sebebiyle sigorta himayesine ihtiyaç duyabilir.

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenden başka bir kimsenin mal veya şahsına yönelik olan, mevcut veya mevcut olduğu iddia edilen bir zarar dolayısıyla, sigorta ettirenin tazminat ödeme mecburiyeti veya tazminat

[23] Karayalçın, **İşletme Kazaları,** s.50.

ödemeye mecbur olduğu iddia edilmesi yüzünden doğacak zararların karşılanmasını sağlayan sigortadır[24].

Sigorta sözleşmesinde yazılı haller dolayısıyla sigorta ettiren nezdinde sorumluluk rizikosu gerçekleştiğinde sigortacı tazminat tutarını ve eğer söz konusu ise yargılama giderlerini ve faizi ödemek durumundadır[25].

Sorumluluk sigortalarında riziko, "sigorta ettirenin malvarlığında eksilme ihtimalinin mevcudiyetidir"[26] ve böylece sorumluluk sigortasında sigortalının pasifin artmaması önem arzetmektedir. Pasifin artması ihtimali üçüncü kişinin tazminat alacağına hak kazanması anlamına gelmekle birlikte, bu halde de sorumluluk sigortası türünü üçüncü kişi lehine sözleşme olarak nitelendirmemek gerektiği kabul edilmektedir[27]. Üçüncü şahıs sigorta sözleşmesi ile ilgili değildir. Zarar gören üçüncü kişinin kanunun öngördüğü durumlarda (KTK m. 97) sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen doğrudan sigortacıya başvurma imkânının olması bu durumu değiştirmemektedir.

B. Sigortanın Konusu Olarak Sorumluluk

Sorumluluk tanımının yapılmasında önce borç kavramının tanımlanmasında yarar vardır. Borç, bir şahsı (borçluyu) diğer bir şahsa (alacaklıya) bir şey verme, yapma veya yapmama yükümlülüğü altına sokan hukuki bağdır[28]. Bu hukuki bağın bir tarafında borçlu bir tarafında alacaklı yer almaktadır. Borçlunun borcunun konusuna edim denilir[29]. Borçlu, alacaklıya karşı borçlanmış olduğu edimi yerine getirmek zorundadır. Alacaklı ise,

---

[24] Albert H. Mowbray, **Riziko ve Sigorta Mukaveleleri**, çev. Bedi İ. Yazıcı, İstanbul 1942, s. 213 ; KENDER, **Sempozyum**, s. 3; Reşat Atabek, **Sigorta Hukuku,** İstanbul: Duygu Matbaası, 1950, s. 404.
[25] Kender, **Sempozyum,** s. 5.
[26] Ali Bozer, **Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri,** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2009, s. 131.
[27] Bozer, a.g.e., s.131.
[28] Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** 7.b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s.3.
[29] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s.5.

borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu edimi talep hakkı yanında borçlunun borçlanmış olduğu edimi yerine getirmemesi halinde, malvarlığına el koyma yetkisine de sahiptir. Borcun yerine getirilmesinin borçlunun insafına veya dürüstlüğüne ve arzusuna bırakılmaması için, alacaklı, edimini kendi arzusuyla ifa etmeyen borçluyu zorlayacak bazı imkânlara sahip olmalıdır. Bu nedenle modern hukuk düzenlerinde borç kavramı ile birlikte sorumluluk unsuru kabul edilmiştir. Kabul edildiği üzere "sorumluluk, borcun müeyyidesidir"[30].

Gerçek ve teknik anlamda sorumluluk, borçlunun malvarlığının borcun teminatını oluşturması ve edimini ifa etmemesi halinde malvarlığının devlet organları aracılığı ile el koymaya tabi tutulmasıdır[31]. Bu anlamdaki sorumluluğa ". . . ile sorumluluk" denilmektedir.

Kural olarak borçlu ". . . ile sorumluluk" kavramında malvarlığı ile sorumludur. Malvarlığı ile sorumluluğun üçe ayrıldığı kabul edilmektedir: sınırsız malvarlığı sorumluluğu[32], sınırlı malvarlığı sorumluluğu ve miktar itibariyle sınırlı malvarlığı sorumluluğu.

Sorumluluk ikinci bir anlamda, genel davranış kurallarına veya yüklendiği bir borca aykırı davranan şahsın, bu davranışı ile verdiği zararı tazmin etme yükümlülüğünü ifade eder[33]. Örneğin, BK m. 41 hükmü gereğince haksız fiilden doğan zararın tazmini veya adam çalıştıranın sorumluluğu gibi. Bu anlamı ile sorumluluk borçlunun tazminat borcunun kaynağını oluşturur[34]. Bu tür sorumluluğa ". . . den sorumluluk" denilmektedir. Bütün sorumluluk hallerini düzenleyen hukuk dalına sorumluluk hukuku denilmektedir[35].

---

[30] Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** 11.b. (Tıpkı Basım), İstanbul: Beta, 2009, s. 78.
[31] Eren, a.g.e., s.78; Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 13.
[32] Sınırsız şahsi sorumluluk denilmektedir Bkz. Oğuzman ve Öz, s. 13.
[33] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s.14.
[34] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 14.
[35] Eren, a.g.e., s.79.

Tazminat borcunun kaynağını olarak ". . . den sorumluluk" farklı sebeplerle ortaya çıkabilir. Haksız fiilden doğan, sözleşmeye aykırılıktan doğan, sebepsiz zenginleşmeden doğan veya kanundan doğan sorumluluk halleri söz konusu olabilir. Kanunda doğan sorumluluk hallerine, kusursuz sorumluluk halleri örnek gösterilebilir. Örneğin Karayolları Trafik Kanunu'nda öngörülen motorlu araç işletenin sorumluluğu (m. 85).

C. Sorumluluk Sigortasının Sigorta Türleri Arasındaki Yeri

Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta sözleşmeleri mal sigortası, can sigortası ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bu sınıflandırmanın yeterli olmadığı doktrinde kabul edilmektedir. Bu tasnif ile ayrılan sigorta bölümleri arasında tam bir mahiyet farkı yoktur. Doktrindeki ağırlıklı görüş uyarınca[36] sınıflandırma iki ayrı başlık altında yapılmalı; ihtiyacın karşılanmasına göre ve rizikonun konusuna göre[37].

—İhtiyacın karşılanması kıstasına göre sigorta sözleşmeleri; zarar sigortası ve meblağ sigortası olarak ikiye ayrılır.

Zarar sigortası, sigortalının sigortalanan rizikonun gerçekleşmesiyle uğradığı zararların sigortacı tarafından sigorta sözleşmesinde yer alan şartlar dâhilinde tazmininin borçlanıldığı sigorta sözleşmesidir[38].

Meblağ sigortası, sigortalının veya onun belirleyeceği bir başka kişinin hayatında gerçekleşen bazı rizikolar sebebiyle, sigorta sözleşmesinde tespit edilen bir meblağın sigortalıya veya onun belirlediği bir üçüncü şahsa sigortacı tarafından ödenmesinin borçlanıldığı sigorta sözleşmesidir. Bu

[36] Ünan, a.g.e., s. 13; Kender, HSH, s. 171.
[37] Farklı sınıflandırma için bkz. Kubilay, a.g.e., s. 4 vd.
[38] Şenocak, a.g.e., s.18.

sigorta türünde zararla bağlantı söz konusu değildir. Meblağ sigortası sadece hayat sigortasında olabilir[39].

Zarar sigortaları da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Zarar sigortası bir aktifin azalmasını karşılıyorsa aktif sigortası, bir pasifin ortaya çıkmasını veya artmasını karşılıyorsa pasif sigortasıdır[40].

Aktif, kişinin malvarlığında bulunan değerleridir (alacak hakkı, ev, otomobil gibi). Kişinin aktifinde yer alan değer ile arasındaki münasebet menfaattir. Doktrinde ağırlık görüşe göre sigorta sözleşmesinin konusunu bu menfaat oluşturur[41]. Sigorta edilen, aktifte yer alan değer değil, bu değer üzerindeki menfaattir. Başka bir deyişle, sigorta sözleşmesinin konusu menfaat, sigorta sözleşmesinin süjesi olan kimsenin, sözleşmenin objesi ile sözleşmede öngörülen zarar verici olaydan dolayı zarara uğrama riski altında bulunan ilişkisidir[42]. İşte aktif sigortası sigortalının malvarlığının aktif kısmında yer alan kalemlerle olan menfaat ilişkisinin himaye edildiği sigorta türüdür. Bu sebeple aktif sigortasına "menfaat sigortası" denilebilir[43]. Aktif sigortası, menfaatin türüne göre eşya sigortası, alacak sigortası, diğer hakların sigortası ve kazanç sigortaları şeklinde tasnife tabi tutulmaktadır[44].

Pasif sigortası, sigortalının malvarlığında pasiflerin ortaya çıkması veya mevcut pasifin artması suretiyle doğacak zararların ve zorunlu masrafların

---

[39] Ünan, a.g.e., s. 13.
[40] Kender, HSH.,s 171.
[41] Kender, HSH., s. 171 ve 172' de aktif sigortasında sigorta sözleşmesinin konusuna ilişkin tartışmalara yer verilmiştir. Sigorta hukukunda sigorta konusunun aktifte yer alan değer olmayıp, değer üzerindeki menfaat olduğu hâkim fikir olmakla birlikte; azınlıkta kalan bir diğer görüşe göre ise sigortanın konusu menfaat değil, eşyadır. Yazar'a göre "sigorta edilen aslında eşya değil, bu eşya üzerindeki menfaattir" ."Sigorta konusunun eşya değil, fakat eşya üzerindeki menfaat oluşu sigorta hukukunun birçok kavramlarının izahına imkân vermektedir. Bugünkü sigorta mevzuatına göre, aynı eşya üzerinde değişik menfaat sahipleri ayrı ayrı kendi menfaatlerini sigorta ettirebilmektedir (malik, kiracı vs.)".
[42] İsmet Sayhan, **Sigortalanabilir Menfaat Kavramı Günün Koşullarına Uygun mudur? Değiştirilmesi Gereken Hususlar,** Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyum**,** 1.b., İstanbul:Türkiye Barolar Birliği, 19-20 Kasım 2004, s. 350.
[43] Şenocak, a.g.e., s.60
[44] Şenocak, a.g.e., s.60

karşılanmasını sağlar. Mesela sigortalı kanun tarafından veya taraf olduğu bir akitle kendisine yüklenmiş bulunan bir takım borçlar sebebiyle zarara uğrayabilir ve bazı masraflar yapmak zorunda kalabilir. Bu yüzden pasif sigortasının zorunlu bazı masraflara karşı sigorta ve borç sigortası olmak üzere iki ana türe ayrıldığı kabul edilebilir. Bu ayrıma göre pasif sigortası türlerinden borç sigortasında, bir borçtan doğacak sorumluluk teminat altına alınır; bu yüzden borç sigortası sorumluluk sigortası olarak anılabilir[45].

Bir başka tasnife göre ise, pasif sigortası yasal sorumluluklara karşı sigorta, akdi yükümlülüklere karşı sigorta, zaruri masraflara karşı sigorta, somut kayıp ihtimallerine karşı sigorta olarak dörde ayrılabilir[46].

Kanuni sorumluluklara karşı sigorta kanuni borç ilişkilerinden yani haksız fiilden, tehlike ve sebep sorumluluğundan doğan yükümlülüklere karşı himaye sağlar. Sorumluluk sigortaları bu sigorta türüne örnek gösterilebilir.

Akdi yükümlülüklere karşı sigorta türünde sigorta ettiren akitten doğan taleplere karşı korunma edinmektedir. Ancak her akdi ifa talebinin sigorta edilemeyeceği kabul edilmelidir. Sorumluluk sigortalarında akitten doğan sorumluluk hallerinin sigortalanıp sigortalanamayacağı konusu ile ilgili doktrinde farklı görüşler olmuştur. Karayalçın'a göre, akdin ifa edilmemesinden kaynaklanan zararı sigorta ettirmek isteyen kendi fiilinden doğan, kasti fiilinden doğan zararı sigorta ettirmek istemektedir ve zararın doğması rizikonun gerçekleşmesi sigortalının iradesine bağlıdır. Bu nedenle akdin ihlalinden doğan tazminat taleplerine karşı mesuliyet sigortası yapılmaz[47]. Kender'e göre sigorta hukuku anlamından sorumluluk özel hukuk taleplerine dair kanuni sorumluluktur ve akdi bir ilişkinin varlığı halinde söz

---

[45] Mertol Can, **"Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına" Genel Bir Bakış (Mesleki sorumluluk sigortası Genel Şartları acaba yeniden gözden geçirilmesi gereken bir düzenleme mi?),** BATİDER, Ankara: 2006, s.9.
[46] Şenocak, a.g.e., s.62
[47] Karayalçın, **İşletme Kazaları**, s.58.

konusu olabilecek sorumluluk halleri de buraya dâhildir[48]. Kabul edilen yaygın görüş[49] uyarınca akdin müspet ihlalinden[50] doğan tazminat talepleri sorumluluk sigortasının konusunu oluşturabilir. Ancak sözleşmenin ifasına yönelik talepler tazminat talebi niteliğinde olmadığı için sorumluluk sigortası kapsamında değillerdir[51].

Zaruri masraflara karşı sigorta türü ile riziko gerçekleştikten sonra riziko gerçekleşmeden önceki durumun mümkün olduğu ölçüde yeniden yaratılması için yapılması fiilen zorunlu olan masrafların tazminini sağlar. Yeni değer sigortası bu sigorta türünün örneğidir[52].

Somut zarar ihtimaline karşı sigorta türü, malvarlığının pasif kısmında soyut kayıp ihtimali şeklinde tahakkuk eden rizikoya karşı himaye sağlayan sigorta türüdür. Üçüncü kişinin haksız tazminat talepleri sigortalının malvarlığında soyut kayıp ihtimali doğurur. Sigortacının hukuki himaye edimi burada somut zarar ihtimalini ortadan kaldırmaya yöneliktir. Sorumluluk sigortası bir yönüyle somut kayıp ihtimali sigortasıdır. Tazminat ödeme fonksiyonu yanında sigortalıyı üçüncü kişilerin ileri sürdüğü haksız tazminat taleplerinden kurtarma edimi de vardır[53].

Pasif sigortasında rizikonun gerçekleşmesi halinde, belirli bir değer (aktif) ile olan münasebetin ihlali söz konusu olmadığından, pasif sigortasında aktif sigortasında belirtilen şekilde bir menfaat yoktur. Bir görüşe göre sorumluluk

---

[48] Kender, **Sempozyum**, s. 6.
[49] Ünan, a.g.e., s. 75, Kender, **Sempozyum,** s. 6. Bu konuda Adnan Damcı'nın görüşleri için bakınız; Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri, İstanbul:1977,s. 22.
[50] Sözleşmenin müspet ihlali, borcun gereği gibi ifa edilmemiş olması hallerinde bu ifa halinin imkansızlık veya temerrüt olarak adlandırılamadığı haller dışında kalan haller anlamına gelmektedir. Ayıplı ifa hali, zapta karşı tekeffül hali, vasfa uygun olmayan edimin alacaklıya zarar vermesi halleri gibi. Bu durumda borçlunun sorumluluğu meselesi ortaya çıkar ve tazminat borcu doğar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 302-303.
[51] Ünan, a.g.e., s. 68.
[52] Şenocak, a.g.e., s. 63
[53] Şenocak, a..g.e., s. 65

sigortalarında menfaat olmadığı için sigorta değeri de yoktur.[54] Bu görüş sigorta hukukunda menfaat kavramının sigortalının bir malla müspet anlamda ilişkisi bulunması halinde gerçekleşeceği düşüncesine dayanmaktadır. Menfaatin, sigortalının tehlikeye maruz kalan malvarlığı veya malvarlığının zarar tehlikesiyle tehdit edilen kısmı ile ilişkisi olduğu kabul edilmelidir. Üçüncü kişinin tazminat alacağı sebebiyle başlatılan icra işlemleri sonucunda sigortalının icra kabiliyeti olan tüm malvarlığına el konulabilecektir. Bu kısmın güvencesi ise sorumluluk sigortası ile sağlanabilecektir. Sigortalının icra tehdidi altında olan malvarlığı ile ilişkisi sigorta menfaatini ifade etmelidir. Bu sonuçla sorumluluk sigortalarında menfaatin olduğu kabul edilmelidir[55].

— Rizikonun konusu kıstasına göre sigorta sözleşmeleri ise mal varlığı sigortası ve şahıs sigortası olarak ikiye ayrılır. Bu ayrımda, sorumluluk sigortası malvarlığı sigortaları içinde yer alır. Sorumluluk sigortasının fonksiyonu sadece malvarlığının belirli bir parçasını hasara uğramaksızın devam ettirmek ve kaybolan maddi değerini tazmin etmek değildir; ayrıca tazminat ödeme sonucu doğuran yükleri taşımak ve bir bütün olarak malvarlığını korumaktır.

Sorumluluk sigortalarını da kendi içinde değişik yönlerden sınıflandırabiliriz. Sorumluluk sigortaları yapılması isteğe bağlı olup olmamasına göre ihtiyari ve zorunlu olmak üzere ikiye ayrılır.

İhtiyari sorumluluk sigortası, sorumluluk rizikosuna maruz bulunan kişinin sigorta yaptırmakta serbest olmasını ifade eder. Sigorta ettiren, pasifinde meydana gelmesi muhtemel olan artışa karşı kendisini güvence altına almak istiyorsa sigorta sözleşmesini yapar. Bu tür sigortada sosyal amacın ön plana geçmesi keyfiyeti daha az değer taşımaktadır.

---

[54] Kender, HSH., s. 172 ve s. 270
[55] Şenocak, a.g.e., s. 67

Zorunlu sorumluluk sigortasında kişi sigorta yaptırmaya mecburdur. Bu sigorta türünde zarar gören şahsın menfaatlerinin korunması kamu menfaati gereğidir. Zorunlu sorumluluk sigortasının rizikosunu oluşturan ve sigorta ettirenin sorumluluklarını gerektiren fiil ve davranış veya araç ve işletmeler yüzünden zarar gören üçüncü kişilerin fazla bir zahmet ve hukuki sorunla karşılaşmadan tazminat alacaklarına kavuşmalarında kamunun menfaati olduğu kabul edilmiştir. Bir sorumluluk sigortasının konusunu oluşturan sorumluluklar dolayısıyla mağdur olabilecek kişilerin sayısı azımsanamayacak kadar çok ise veya tehlike iştiraki kapsamında sigorta sözleşmesi yapılacak olan kişilerin fiil ve davranışları veya araç ve işletmeleri sıklıkla veya kaçınılmaz surette üçüncü kişilerin zarara uğramasına neden olabilecek nitelikte ise burada zarar gören kişinin tazminatına kavuşmasında kamu menfaati var sayılır[56]. Bu yüzden zorunlu sorumluluk sigortasını yaptırmamak bazı müeyyidelere tabidir. Örneğin, Karayolları Trafik Kanunu m. 91 hükmü gereğince, araç işletenin sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak amacıyla mali sorumluluk sigortası yaptırılması zorunluluğu getirilmiştir. Yine aynı maddenin 5 fıkra hükmünce "*. . . zorunlu mali sorumluluk sigortası bulunmayan araçlar trafikten men edilir"* hükmü ile müeyyide belirlenmiştir. Bütün bu nedenlerle zorunlu sorumluluk sigortası, özel sigortalar ile sosyal sigortalar arasında yer tutar[57]. Ancak her koşulda zorunlu sorumluluk sigortaları akdî sigorta mahiyetini korumaktadır. Zorunlu olmasına rağmen yaptırılmamışsa zarar gören sigortacıya başvuramaz. Otomatik sigorta himayesi yoktur[58].

Sorumluluk sigortaları, sözleşmeye konu sorumluluğun kaynağının akdi veya kanuni borca ilişkin olmasına göre sınıflandırılabilir. Ancak sigorta sözleşmelerinin tasnifinde bu konuyu ayrıntılı olarak incelediğimiz için bu konuda altında başka bir açıklama yapmayacağız.

---

[56] Can, **Mesleki Sorumluluk,** s.11.
[57] Bozer, a.g.e, s. 132.
[58] Karayalçın, **İşletme Kazaları,** s. 52.

D. Sorumluluk Sigortasının Kaynakları

Sorumluluk sigortaları tüm özel sigorta sözleşmeleri gibi öncelikle Türk Ticaret Kanunu'nun "Sigorta Hukuku" başlığını taşıyan beşinci kitabında yer alan hükümlere tabidir[59]. Türk Ticaret Kanunu'nun dört fasıl halinde düzenlenen beşinci kitabında sorumluluk sigortası özel bir biçimde düzenlenmemektedir. Kitapta içerisinde, birinci fasıl genel hükümler, ikinci fasıl mal sigortası, üçüncü fasıl can sigortası, dördüncü fasıl denizcilik rizikolarına karşı sigorta ile ilgili hükümlerdir. Birinci fasılda yer alan tüm genel hükümler sorumluluk sigortalarına uygulanacaktır. Diğer fasıllar içinde sorumluluk sigortaları dağınık olarak yer almaktadır. Örneğin ihbar yükümlülüğü bakımından m. 1292, yangın dolayısıyla sorumluluk sigortasına ilişkin m. 1309 ve 1310, hırsızlığa karşı sorumluluk sigortasına ilişkin m. 1320 hükmü gibi. Genel hükümlerin ardından beşinci kitapta düzenlenen diğer fasıllarda, zarar (pasif) sigortasına tatbiki mümkün olan tüm hükümler sorumluluk sigortalarına uygulanabilir.

TTK m. 1264 hükmü, iş bu kitapta hüküm bulunmayan hallerde Borçlar Kanunu'nun uygulanacağını belirtmiştir. Bu hüküm ile TTK m. 1 hükmünde kabul edilen, Türk Ticaret Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde ticari işlere ticari örf ve adet uygulanacağı, ticari örf ve adet bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı şeklindeki sıralamada değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu sonuçla TTK m. 1264 hükmünde "bu kitapta" ifadesi bulunması sebebiyle beşinci kitabında hüküm bulunmaması halinde sorumluluk sigortalarına, diğer ticari hükümlere gidilmeksizin Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Borçlar Kanunu'nda boşluk bulunması halinde Türk Ticaret Kanunu'nun diğer hükümleri, bu hükümlerde boşluk bulunması halinde ticari örf ve adet hükümleri uygulanacaktır.

---

[59] Sorumluluk sigortalarının kaynakları ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz.;Kender, HSH., s.21; Bozer, a.g.e., s.129; Işıl Ulaş, **Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları,** 6.b., Ankara:Turhan Kitabevi, 2007, s. 11, s. 651; Ünan, a.g.e., s. 13-14-15.

Sorumluluk sigortası sözleşmeleri, kanun hükümleri dışında sigorta genel şartlarına tabi olmaktadır. Sigorta genel şartları, önceden tespit edilen, mutad ve standart şartlardır[60]. Sigorta genel koşulları, genel ve soyut olmaları ve tek yanlı belirlenmiş olmaları nedeniyle genel işlem koşullarının tipik örneğini oluştururlar[61]. Sigorta genel şartları, sözleşme olmaları nedeniyle kanunda öngörülen emredici hükümlere aykırı olarak düzenlenemezler (BK m. 19-20)[62]. Genel şartlar, Sigortacılık Kanunu 11. madde de belirtildiği üzere, her sigorta dalı için ayrı ayrı düzenlenerek ilgili Müsteşarlıkça onaylanır. TTK m. 1266 hükmünde poliçenin kapsamı ile ilgili düzenlemede Bakanlıkça tasdik edilmiş genel şartların zahmetsizce okunabilen basılmış bir suretinin poliçede yer alması gerektiği belirtilmektedir. Türk Hukukunda sorumluluk sigortası ile ilgili olarak Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları mevcuttur. Bu genel şartlar dışında ayrıca bazı özel sorumluluk halleri için ayrıca düzenlenen genel şartlar mevcuttur. Örneğin, Karayolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları gibi.

Sorumluluk sigortası sözleşmesinde tarafların genel şartların yanında irade birliği içerisinde ferdi ve standart olmayan özel şartları sözleşmeye koyması mümkündür. Çünkü sigorta sözleşmesinde kural olarak sözleşme serbestîsi ilkesi mevcuttur. Ancak sigorta sözleşmelerinde kamu menfaati yönünün bulunması, sigortacıların tehlike iştiraki yaratarak yani aynı tehlikeye maruz bulunan kişileri bir araya getirerek topladıkları primler neticesinde ciddi bir sermaye birikimi sağlamış olmaları gibi özellikler nedeniyle emredici hükümlerin fazla olduğu görülmektedir. Sigorta Hukukunda belirlenen bu emredici hükümleri üç grupta toplayabiliriz. Birinci

---

[60] Kender, HSH., a.g.e., s. 25.
[61] Mehmet Bahtiyar, **Sigorta Poliçesi Koşulları,** Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.XIX, S. 2, 1997, s.92.
[62] Mehmet Bahtiyar, **"Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırdedilmesi Ve Bazı Sorunlar,** Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1998, s. 142.

guruba dâhil bulunan hükümlere aykırı yapılan sözleşmelerin tümü batıldır (TTK m. 1264/II). İkinci guruba dâhil bulunan hükümlere aykırı yapılan sözleşmelerde aykırı olan sözleşme hükmü batıldır (TTK m. 1264/III). Üçüncü guruba dâhil bulunan hükümlerin ise sigortalının aleyhine olmamak kaydıyla aksi kararlaştırılabilir (TTK m. 1264/IV)[63]. Sigorta sözleşmelerinde yer alan özel şarların bu üç guruba dâhil emredici hükümlere aykırı olmaması gerekmektedir.

[63] Bozer, a.g.e., s. 47.

İKİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO KAVRAMI VE RİZİKONUN SINIRLANDIRILMASI

I.SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKO KAVRAMI

A. Sorumluluk Sigortasında Riziko Kavramının Tanımı ve Özellikleri

Riziko günlük hayatta istenmeyen sonuçları yaratan vakıalar olarak tanımlanabilir. Sigorta hukukunda ise, riziko (tehlike) gerçekleşme olasılığı bulunan veya gerçekleşme zamanı belirsiz olan zarar veya hadise olarak tanımlanabilir. Sigorta hukukunda riziko olarak adlandırılan olay sigortalı bakımından memnuniyet doğuran bir hadise de olabilir[1]. Örneğin evlenme sebebiyle alınacak çeyiz sigortası. Kanun koyucu tarafından da TTK m. 1263 hükmünde riziko (tehlike) kelimesi zarar sigortalarının tanımında kullanılmış, hayat sigortası türleri için hadise kelimesi tercih edilmiştir.

Tarafımızca, TTK m. 1263 hükmünde ve ayrıca doktrinde çoğunlukla yapıldığı üzere riziko ve tehlike kelimeleri aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Ancak teknik olarak her ikisinin ayrı anlama geldiğini kabul eden görüş vardır. Bu görüşe göre, sigorta sözleşmesi yapılırken muhtemel olan olayın gerçekleşme ihtimaline tehlike denir, olayın kendisine de riziko denir[2].

Kişinin günlük hayatında karşılaşabileceği rizikolar çeşitli olabilir. Ekonomik sonucu olup olmadıklarına, tesadüfî olup olmadıklarına, kaynaklarına göre ve sonuçlarına göre tasnif edilebilirler[3].

---

[1] Atabek, a.g.e., s. 6.
[2] İnci Kaner, **Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri,** İÜHFM, C.LIV 1991-1994, S.1-4, s.303-307.
[3] Karayalçın, **Risk,** s.1; Mertol Can, **Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı,** Ankara:İmaj

Ekonomik sonucu olmayan riskler kanun koyucunun ifadesi ile (TTK m. 1263) para ile ölçülebilir bir sonucu olmayan risklerdir. Şeref ve haysiyete zarar veren rizikolar gibi. Kişi manevi varlığına yönelik rizikoları sigorta ettiremez. Bu riskler sigorta alanı dışındadır. Manevi zararı veren kişinin sorumlu olacağı hukuki ve cezai yükümlülükler gereği tazminat ödemesi manevi zararı ekonomik sonucu olan bir risk konumuna sokmaz[4]. Ancak tazminat ile sorumlu olan kişi kendi malvarlığında meydana gelebilecek kötüleşmeyi bertaraf etmek için sorumluluk sigortası yaptırabilir.

Ekonomik sonucu olan rizikolar, gerçekleşmesi halinde para ile ölçülebilir sonuçlar meydana getiren rizikolardır. Sigortacılığın temel konusunu bu tür riskler oluşturur. Kanun koyucu, TTK m. 1263 hükmünde ". . . bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatinin. . ." ifadesini kullanarak ekonomik sonucu olan risklerin sigorta kapsamında olabileceğini ifade etmiştir. Ancak ekonomik sonucu olan tüm rizikolar sigortacılığın konusunu oluşturamaz. Ayrıca aşağıda ayrıntılı olarak değineceğimiz üzere sigortacılık hukuku açısından başka unsurların da olması gerekmektedir.

Tesadüfî rizikolar, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan risklerdir. Bu tür rizikolara saf risklerde denilmektedir[5]. Sigorta hukuku tesadüfî risklerle ilgilenir. Risk olarak belirlenen olayın gerçekleşeceği bilinmekle birlikte ne zaman gerçekleşeceğinin bilinmemesi halinde de tesadüfîlik unsuru vardır. Hayat sigortasında yer alan ölüm rizikosu gibi. Tesadüfî olmayan riskler ise, belirsiz olmakla birlikte ortaya çıkacak ekonomik sonuç kâr veya zarar etmek şeklinde olacak iki ihtimalle sınırlıdır[6]. Bu tür risklere spekülatif riskler

---

Yayınevi, 2009, s. 8; İlknur Uluğ, **Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler,** Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyum 19-20 Kasım 2004, 1.b, İstanbul: Türkiye Barolar Birliği,2005, s.308

[4] Karayalçın, **Risk**, s.2.

[5] Karayalçın, **Risk,** s.2.

[6] Karayalçın, **Risk,** s.2, Kubilay, a.g.e., s.50.

denilmektedir. Kişiler, yatırımları veya işletmeleri için alıp uyguladıkları kararlar dolayısıyla kâr veya zarar edeceklerdir. Bu kararların sonucunda taşınan riskler sigorta hukuku tekniği açısından riziko olarak tanımlanmaz.

Risklerin kaynaklarına göre ayrım yapılmak istenirse; tabiattan gelen rizikolar, insanlardan kaynaklanan rizikolar olarak ikiye ayırabiliriz. Tabiattan gelen rizikolar tabiatın dört temel unsuru sayılan toprak, hava, ateş ve sudan ileri gelen (yer sarsıntısı, su baskını, don, kuraklık, hayvan zararları) tehlikelerdir. Tarım sigortası, bu tür rizikoların zararlarını telafi eden sigorta sözleşmelerine örnektir. İnsanlardan kaynaklanan riskler ise, kişinin kendi iradi (intihar gibi) ya da gayri iradi (dikkatsizlik veya tedbirsizlik sebebiyle kazaya uğrama) davranışları sebebiyle ortaya çıkabilecek rizikolar olabileceği gibi, diğer insan veya insanlardan kaynaklanan riziko şeklinde de olabilir. Diğer insan veya insanlardan kaynaklanan rizikolar, harp, isyan, terör gibi toplumsal olaylardan olabileceği gibi, diğer bir kişinin haksız fiili ya da sözleşmeye aykırı davranışına maruz kalmak şeklinde ortaya çıkabilir[7].

Tekniğin ilerlemesi ile teknolojinin ortaya çıkardığı ürün, araç ve işletme modellerinin kişiler için ortaya çıkardığı yeni rizikolar mevcuttur. Radyoaktif sızıntılar, kimyasal atıklar, otomobil ve başka ulaşım araçların doğurabileceği zararlar yeni rizikolara örnektir.

Sonuçları bakımından rizikolar ise, şahıs varlığına veya mal varlığına yönelik olmaları sebebiyle ikiye ayrılabilirler. Kişilerin mal varlığında aktifin azalmasına veya pasifin artmasına sebep olabilecek zararların doğma ihtimaline ilişkin rizikolar malvarlığını tehdit eden rizikolardır. Kişinin hayatına, sağlığına veya vücut tamlığına yönelik olan zararların doğma ihtimaline ilişkin rizikolar ise şahıs varlığını tehdit eden rizikolardır.

[7] Karayalçın, **Risk**, s. 4.

Sigortacılık bakımından rizikonun unsurlarını belirlemek gerekir ise: rizikonun gerçekleşmesi ile uğranılacak zararın para ile ölçülebilir olması gerekir (TTK m. 1263). Rizikodan söz edebilmek için bunun meydana gelmesi imkân dâhilinde olmalıdır. Doğa kuralları nedeniyle imkânsız olan veya bugüne kadar meydana geldiği görülmemiş rizikolar sigorta hukuku bakımından riziko kabul edilemez[8]. Riziko müstakbel olmalıdır. Rizikonun meydana gelmesi, sigorta sözleşmesinin taraflarından birinin özellikle sigortalının arzusuna tabi olmamalıdır. Her sigorta sözleşmesinde bir tesadüf (baht) payı vardır. Risk belirsizdir. Belirsizlik rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceğinin belirsiz olması halidir. Riziko meşru, yasalara ve ahlaka uygun olmalıdır. TTK m. 1277 uyarınca "Sigortadan faydalanan veya sigorta ettiren kimsenin kanunla yasak edilmiş ve ahlaka (adaba) aykırı olan fiilinden doğabilecek bir zarara karşı sigorta yapılamaz". Riziko dağınık olmalı yani bütün toplumu sarsan nitelikte olmamalıdır. Bu nedenle harp, isyan, terör gibi risklerden doğan zararlar sigorta kapsamına alınmaya elverişli değildir.

Sigorta konusu olabilecek tüm rizikoların ve sorumlulukların sigorta edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle sigorta edilebilir olma kavramı ortaya çıkmıştır. Rizikonun sigorta edilebilir olması gerekir. İdeal olan tüm rizikoların sigortalanmasıdır. Ancak günün koşullarına göre değişebilen ölçüler ile tespit edilen bazı rizikolar sigorta edilemez olarak kabul edilebilmektedir. Mahkeme kararları, teknik bilgiler, kontrol edilemez veya gözlemlenemez sebeplerin varlığı gibi gerekçelerle sigorta edilemezlik kavramı kabul edilmektedir. Sigorta edilebilirliliği belirleyen beş kriterin varlığı kabul edilmektedir: tesadüfîlik, açıklık, bağımsızlık, büyüklük ve tahmin edilebilirlilik[9].

Tesadüfîlik kriteri, zararın ortaya çıkmasında veya ne zaman ve ne miktarda ortaya çıkacağına ilişkin var olan belirsizliği ve rizikonun sigortalı

[8] Atabek, a.g.e., s. 6.
[9] Aynur Yongalık, **Çevre Sorumluluk Sigortası,** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, s.146.

tarafından etkilenemeyecek olmasını ifade eder[10]. Etkilenemezlik unsuru[11], sigortalının kasıtla neden olduğu zararların tesadüfî olamayacağı ve bu nedenle sigorta edilemeyeceği şeklinde ifade edilebilir.

Açıklık kriteri, rizikonun tam ve doğru olarak tespit edilebilmesini ve ne zaman gerçekleşmiş sayılacağının belirlenmesini ifade eder[12].

Bağımsızlık kriteri, hem bir işletmenin neden olduğu zararlar hem de çeşitli işletmelerin neden olduğu zararlar arasında pozitif bağlılığın bulunmamasını yani bunların birbirini etkilememesini ifade ettiğinden bu kriterin gerçekleşmediği hallerde birikim riski oluşur [13].

Büyüklük kriterinde, sigortacı için tazmin edilebilir olan bir zararın varlığı gerekmektedir. Bazı rizikoların gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek zararlar olağan üstü boyutta olabilir. Riziko sigortacı için yıkıcı olmamalıdır. Rizikonun gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek zararın sigortacı tarafından tazmin edilebilir ölçülerde olması gerekir. Bu tür risklerde sigortacı, sigorta himayesi talebini tamamen reddedebileceği gibi sigorta güvencesini sınırlandırmak veya riski dağıtmak yollarına da başvurabilir.

Tahmin edilebilirlilik kriteri, ortalama olarak zararın çıkma olasılığının belirlenmesi, başka bir deyişle hesaplanabilir olmasıdır[14]. Tahmin edilebilirlik tespitinde istatistik tekniğine başvurulabilir. Bu bilgiler ışığında elde edilecek veriler ile prim hesabı yapılabilir. Bu verilerin yardımcı olmadığı veya bu verilerin elde edilemediği rizikolarda sigortacılar hatalar yapabilir. Bu hatalar neticesinde çok ağır tazminatlar ödemek durumunda kalarak ekonomik çöküntüye uğrayabilirler.

---

[10] Uluğ, a.g.t., s. 328; Kubilay, a.g.e.,s. 51.
[11] Yongalık, a.g.e., s.148.
[12] Yongalık, a.g.e., s.151; Uluğ, a.g.t., s. 328.
[13] Yongalık, a.g.e., s.152; Uluğ, a.g.t., s. 329.
[14] Kubilay, a.g.e., s. 51.

Sorumluluk sigortalarında ise riziko sorumluluktur[15]. Sorumluluk sigortalarında rizikodan bahsedebilmek için her şeyden önce sigorta ettirenin malvarlığında bir kötüleşmenin meydana gelmesi veya böyle bir kötüleşme olasılığının ortaya çıkmış bulunması gerekir. Kişinin malvarlığında kötüleşmeye sebep olabilecek başka bir deyişle tazminat talebine muhatap olmasına sebep olabilecek birden fazla sorumluluk kaynağı olabilir. Sorumluluk sigortalarında riziko belli bir şahsı veya malı değil, sigortalının bütün malvarlığını tehdit eder.

Sorumluluk sigortasının amacı sigorta ettirenin sorumluluğunu doğuran bir davranış sonucu üçüncü kişinin uğramış olduğu zarar nedeniyle ortaya çıkabilecek tazminat yükümlülüklerinde sigorta ettirene himaye sağlamaktır. Kişi herhangi bir sebeple tazminat talebi ile karşılaştığında pek çok harcama yapmak durumunda kalabilir. Tazminat talebinin haklı olup olmadığının tespiti için dava açılmadan avukata danışma ücreti ödeyebilir. Dava açıldıktan sonra harç, bilirkişi ücreti, keşif gibi giderleri ve davayı takip eden avukatına ücret ödemek zorunda kalabilir. Ayrıca davayı kaybettiği halde karşı tarafa vekâlet ücreti ödeyebilir. Tazminata mahkûm edilirse tazminat tutarını ve faizi ödemek durumunda kalabilir[16].

Sorumluluk sigortacısının himaye yükümlülüğü sigorta ettirenin ödemek durumunda kalabileceği tazminat ve masrafları ödemekle sınırlı değildir. Sigortacı sigorta ettirenin malvarlığında bir azalmanın meydana gelmesini önleyici faaliyetlerde de bulunmak durumundadır. Sigortacı, yalnız sigorta ettirenin mağdura ödemek zorunda olduğu meblağların tedarikiyle değil; üçüncü kişilerin sigorta ettirene yönelik haksız taleplerini bertaraf etmek yükümlülüğü altındadır[17]. Üçüncü kişinin, haksız talepleriyle açacağı bir davada, iyi bir savunma yapılmaması sonucunda tazminat ödenmesi

[15] Yasar Karayalçın, **Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları,** Sigorta Hukuku Dergisi, S. 1-2, 1984, s. 31; Uluğ, a.g.t., s.334; Ünan, a.g.e., s. 8, s. 25 vd.
[16] Karayalçın, **Sorumluluk**, s. 31.
[17] Şenocak, a.g.e., s. 30.

gerektiği yönünde bir karar verilebilir. Bu nedenle haksız talepler, sigorta ettirenin pasifinin artması sonucunu doğurma ihtimali taşıdıklarından sorumluluk sigortaları bakımından birer rizikodur.

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin belirli sıfat, hukuki ilişki ve faaliyetlerinden kaynaklanan sorumlulukları sebebiyle doğan zararları karşılar. Başka bir deyişle belirlenen temel sorumluluk sebebinin yaratacağı tazminat taleplerine karşı sigorta himayesi sağlanır. Ayrıca belirlenen sorumluluk sebebinin belirli bir süre ve coğrafi sınırlar içerisinde gerçekleşmesi lazımdır.

Sigortacının zararı karşılama ediminin muaccel olup olmadığının tespit edilebilmesi için, tüm bu sınırlamalar ile birlikte sorumluluk sigortasında rizikonun ne koşulda ve ne zaman gerçekleştiğinin tespiti gerekmektedir. Bu konuda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Görüşler başlıca şu şekildedir; Sorumluluğa yol açan davranış görüşü, zarar olgusu görüşü, talep görüşü, talebin kesinleşmesi görüşü, yaygın riziko (sigorta olayı) görüşü.

B. Sorumluluk Sigortasında Rizikoya İlişkin Görüşler

1. Sorumluluğa Yol Açan Davranış Görüşü

Sorumluluğa yol açan davranış görüşünde, sorumluluk hukuku bakımından zararın sebebi niteliğindeki davranış rizikoyu oluşturur[18]. Buna sebep olayı teorisi de denilmektedir[19]. Zararın sebebi niteliğindeki davranış yapılmakla riziko gerçekleşmiştir. Davranışın sonucunu oluşturan zararın ne zaman gerçekleştiği önemli değildir. Zarar, sigorta himayesi sona erdikten sonra gerçekleşmiş olsa bile sigortacı zararı tedarik etmek durumundadır. Örneğin yapı inşaatlarında su tesisatı döşeyen bir firma, yaptıkları tesisatlar

[18] Ünan, a.g.e., s. 28.
[19] Şenocak, a.g.e., s. 79.

nedeniyle sorumluluklarını gerektirir zararların ortaya çıkması halinde tazminat taleplerinin karşılanabilmesi amacıyla sigorta yaptırmıştır. Sigorta 15 Nisan 2001 yılında başlamış, 15 Nisan 2002 yılında sona ermiştir. Bu süre içerisinde tesisatını döşedikleri bir konutta 10 Mart 2003 tarihinde tesisattaki hatalı döşeme nedeniyle patlama olmuş ve mal zararı meydana gelmiştir. Sebep olayı teorisi uyarınca sorumluluk sigortacısı zararı telafi etmek durumundadır.

2. Zarar Olgusu Görüşü

Zarar olgusu görüşü bakımından zararın doğduğu an riziko gerçekleşmiştir[20]. Buradaki zarar sigorta ettirenin tazmin yükümlülüğü altına girdiği, üçüncü kişinin gördüğü zarardır. Zararın sigorta himayesinin olduğu dönemde olması yeterli olup, zarara sebep olan davranışın sigorta himayesi başlamadan önce meydana gelmesinin bir önemi yoktur.

3. Talep Görüşü

Talep görüşü uyarınca rizikonun, zarar gören üçüncü kişi tarafından sigortalı aleyhine talepte bulunulduğu anda gerçekleşmiş sayılacağı benimsenmektedir[21]. Bu görüşü destekleyen Kender'e göre "mesuliyet sigortasında sigortacının edimi sigorta ettireni zarar gören şahsın tazminat talebinden beri kılmak olduğuna göre, böyle bir talep vaki olmadıkça sigorta ettirene karşı sigortacının herhangi bir mükellefiyeti doğmaz[22]".

Talep esasına dayanan sorumluluk sigortasında sözleşme süresi içerisinde ileri sürülen bir talebin dayanağı sözleşme kurulmadan önce meydana gelmiş bir davranış veya zararla ilgili olabilir. Yani sigorta sözleşmesi kurulmadan önce meydana gelmiş sorumluluk doğuran bir

[20] Ayrıntılı açıklama için bkz. Ünan, a.g.e., s. 29.
[21] Ayrıntılı açıklama için bkz. Ünan, a.g.e., s. 31.
[22] Kender, **Sempozyum** s.9

davranış veya zarar ile ilgili olarak; sigorta sözleşmesi süresi içerisinde talepte bulunulması halinde zamanaşımı veya hak düşürücü süreler geçmediği sürece sigortacı zararı tazmin etmek zorunda kalabilecektir. Bu nedenle talep esasına dayanan sorumluluk sigortalarında zarar ve zararı doğuran olay bakımından bir "geçmişe etki tarihi" öngörülmekte ve sigortacı bu tarihten önceki olaylarla ilgili talepleri koruma dışında bırakmaktadır[23]. Geçmişe etki tarihi talepler bakımından değil sorumluluğa yol açan davranış veya zarar bakımından sonuç doğurmaktadır.

4. Talebin Kesinleşmesi Görüşü

Talebin kesinleşmesi görüşüne göre, sigorta ettirenin tazminatı ödeme yükümlülüğünün kesinleşmesi (borç ikrarı, mahkeme kararı, sulh anlaşması veya takibin kesinleşmesi gibi sebeplerle) ile riziko gerçekleşmektedir. Bu görüş, talebin kesinleşmesinden önce var olan sebep-zarar-talep safhalarının her birini yok saymaktadır[24].

5.Yaygın Riziko Görüşü

Yaygın riziko görüşü uyarınca riziko bir sürece yayılmıştır. Zarara yol açan davranış ile başlayan ve tazminat talebine kadar devam eden bir süreçtir. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında riziko her sigorta hukuku kuralı bakımından ayrı ayrı değerlendirilerek tespit edilmelidir. Bu görüş geniş bir hareket alanı sağlamaktadır. Karayalçın'a göre, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinin kabul edileceği anla ilgili çeşitli ihtimaller düşünülebilir; ancak her halde bu hususta kanun ve içtihat vasıtasıyla bir neticeye varırken her noktayı ayrı ayrı ele almak gerekmektedir[25].

---

[23] Ünan, a.g.e., s. 31.
[24] Ayrıntılı açıklama için bkz. Ünan, a.g.e.,s. 33.
[25] Karayalçın, **İşletme Kazaları,** s. 60

Kanaatimizce, sorumluluk sigortalarında, sorumluluğa yol açan davranış, zarar olgusu veya talep esaslarından herhangi birinin taraflarca sözleşme yapılırken serbestçe belirlenebilmesi ve bu konuda emredici nitelikte hükümlerin tesis edilmemesi uygun olandır[26].

C. Hukukumuzdaki Durum

1.Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenleme

TTK m. 1292 hükmünde kanun koyucu, sigortalının ihbar yükümlülüğüne ilişkin getirdiği düzenleme ile dolaylı bir şekilde sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleşme zamanını da belirlemiştir. Hüküm, sorumluluk sigortalarını sigortacının savunmaya yardım etme borcunun olup olmamasına göre ikiye ayırmış ve bu ayrıma göre rizikonun gerçekleşme anını belirlemiştir. Hükme göre:

-Sigorta sözleşmesi gereğince sigortacının, sigortalının savunmasına yardım etme yükümlülüğü var ise, sigortalının tebligat üzerine davayı öğrendiği tarihte;

-Sigortacının hukuki himaye yükümlülüğünün olmadığı, sigortalının üçüncü kişiye vereceği tazminatın ödenmesi yükümlülüğünün olduğu sorumluluk sigortalarında ise,

----Sigortalı hakkındaki mahkeme kararının kesinleştiğini sigortalının öğrendiği;

----Sigortalının dava olmaksızın veya dava sonucunu beklemeksizin üçüncü şahsa para ödemiş olması halinde paranın ödendiği tarihte,

riziko gerçekleşmiş olur.

Türk Ticaret Kanunu'nun, rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili hangi görüşü kabul ettiğini tespit etmek gerekirse; tek bir görüşü benimsemediği sonucuna varabiliriz. Sigortacının savunmaya yardım borcu altında olduğu sorumluluk

[26] Ünan, a.g.e., s. 49.

sigortalarında talep görüşünün benimsendiğini görmekteyiz. Sigortacının sadece tazminat ödeme borcu altında olduğu sorumluluk sigortalarında ise, talebin kesinleşmesi görüşü benimsenmiştir (Mahkeme kararının kesinleşmesi ile veya sulh anlaşması ile ödeme anında talep kesinleşmiş olacaktır)[27]. TTK m. 1292 hükmü, TTK m. 1264/IV hükmü gereğince emredici niteliktedir. Hüküm sigortalının zararına değiştirilemez; değiştirilir ise kanun hükümleri kendiliğinden uygulanır.

2. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarındaki Düzenleme

Üçüncü şahıslara karşı mali mesuliyet sigortası genel şartları'nın (ÜŞKMMS) 1. maddesinde sigorta süresi içerisinde meydana gelecek bir olay neticesinde sigortacının ediminin muaccel olacağı belirtilmiştir. Rizikonun gerçekleşme anı ile ilgili "sorumluluğa yol açan davranış" veya "zarar olgusu" görüşlerinden hangisinin benimsendiğinin tespiti gerekmektedir. Genel şartların diğer hükümlerinin birlikte incelenmesi halinde bir sonuca varılabilir. Bizim katıldığımız Ünan'ın görüşüne göre, ÜŞKMMS m. 1'deki "hadise" kelimesi "zarar olgusunu" anlatmaktadır. Çünkü ÜŞKMMS m.7 rizikoyu bildirme görevi bakımından "zarar olgusu" esasını kabul etmiş; zarar öncesinde, ileride bu gibi zarara yol açması ihtimali olan bir sebep (zararlı sonuca götürebilecek bir davranış) meydana gelmiş bulunduğu takdirde, bunun sigortacıya bildirilmesi gerektiğini öngörmemiştir[28].

ÜŞKMMS Genel Şartları'nın, TTK m. 1292 hükmünde kabul edilen talep ve talebin kesinleşmesi ilkelerinden ayrıldığı sabittir. Ancak TTK m. 1264/IV hükmünün emredici niteliği gereği rizikonun gerçekleşme anının değiştirilmesine imkân var mıdır? Söz konusu emredici hüküm sigorta

[27] Hükmün eleştirisi için bkz. Ünan, a.g.e., s. 55-62.
[28] Ünan, a.g.e., s. 63.

ettirenin korunması amacıyla getirilmiş ve hükmün sigortalının yararına değiştirilmesine imkân verilmiştir. ÜŞKMMS Genel Şartları'nda belirlenen zarar olgusu görüşü sigorta ettirenin yararına mıdır? Kanaatimizce zarar olgusu görüşünün benimsenmesi sigortalının yararınadır. Sigorta süresi içerisinde sigortalının sorumluluğunu doğuran bir zarar olayının ardından sigorta süresi bittikten sonra talepte bulunulması halinde de sigortacı bu talebi bertaraf etmek durumundadır. Bu sonucun sigortalının aleyhine olmadığını kabul edebiliriz. Böylece ÜŞKMMS Genel Şartları m. 1 hükmü, TTK m. 1264/IV hükmüne aykırı bir durum yaratmamaktadır[29].

3. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki Düzenleme

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı yürürlükteki Ticaret Kanunu bakımından sigorta ile ilgili farklı düzenlemeler getirmiştir. Sigorta Hukuku, Kanun Tasarı'sının altıncı kitabında düzenlenmiştir. İş bu kitapta birinci kısımda bütün sigorta sözleşmelerini kapsayan genel hükümler yer almaktadır. Sigorta türlerine ilişkin özel hükümler başlıklı ikinci kısmın birinci bölümünde zarar sigortaları başlığı altında mal ve sorumluluk sigortalarına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Böylece yürürlükteki Kanundan farklı olarak sorumluluk sigortaları yasal düzenlemeye konu olmuş olacaktır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı "sorumluluk sigortasının konusu ve kapsamı" başlıklı m. 1473 hükmünde, "*Sigortacı sorumluluk sigortası ile aksine sözleşme yoksa sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder"* denilmektedir. Tasarı hükmünün, Türk Ticaret Kanunu ve ÜŞKMMS Genel Şartlarında öngörülen rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili görüşlerden farklı olduğu görülmektedir. Türk Ticaret Kanunu

[29] Ünan, a.g.e., s. 63-64.

Tasarısında rizikonun gerçekleşme anı ile ilgili olarak sorumluluğa yol açan davranış görüşü benimsenmiştir.

Tasarı'nın gerekçesini[30] aynen aktarmak gerekirse ". . .Getirilen düzenlemede ise rizikoya esas teşkil eden olayın, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi esas alınmıştır. Geçmişte meydana gelen bir olay nedeniyle sigortacının kendi döneminde ortaya çıkan zararlardan sorumlu olması ilkesi benimsenmiş olsaydı pratikte bu tür sigortaların uygulanabilirliğinin büyük bir ölçüde azalacağı düşünülmüştür. Zira sigortacı sözleşme yaparken, sigortalının geçmişteki tüm iş ve işlemlerini bilmek isteyecek ve bunların ne şekilde yapıldığını kontrol etmek isteyecektir. Aksi takdirde çok büyük risklerle karşılaşabilme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir. Ayrıca, bu şekildeki bir düzenleme kötü niyetli uygulamaların da önünü açacaktır. Şöyle ki, yapmış olduğu bir hata nedeni ile tazminat talebi ile karşılaşabileceğini düşünen kişiler hemen sigorta sözleşmesi yapmak yoluna gideceklerdir: Açıklanan nedenlerden dolayı sigortacının sorumluluğu, sözleşme süresi içinde sigortalısının sorumluluğunu gerektirecek olaylara bağlanmıştır. Bu noktada, sigortacının sorumluluğundan bahsedilmek için zararın sözleşme süresinden daha sonra doğması veya talep edilmesi önemli değildir. Ancak, madde emredici nitelikte olmadığından tarafların, sorumluluk sigortası türlerine göre sözleşme rizikoyu farklı şekillerde belirleyebilmesi de mümkündür".

II. SORUMLULUK SİGORTASINDA RİZİKONUN SINIRLANMASI

A. Genel Olarak

[30] 23/2 Yasama Yılı, 1/324 Esas Numaralı 09.11.2005 tarihli Türk Ticaret Kanunu Tasarısı metni için bkz. www.tbmm.gov.tr

Sigorta sözleşmelerinde rizikonun açık bir şekilde tespiti ve sınırlarının tayin edilmesi gerekmektedir. Yangın sigortasında yangın tarifinin, kaza sigortalarında kaza tarifinin taraflarca açıkça tespit edilmesi ve sözleşmede belirtilmesi gibi. Bu tespit, rizikonun mahiyetinin[31] tespiti niteliğinde olmaktadır ve sigortacının ediminin tayininde, primin belirlemesinde, sigorta himayesinin muacceliyetinin tespitinde önemli olmakta ve çıkabilecek pek çok sorunun önünü kesmektedir.

Sorumluluk sigortasının rizikosu sorumluluktur. Bu nedenle sorumluluğun tam olarak tespiti gerekmektedir. Bilindiği üzere sorumluluk sigortası, sigortalının üçüncü kişilere karşı sorumluluğuna yol açan olaylar neticesinde meydana gelen malvarlığı zararlarını güvence altına alır. Kişinin üçüncü kişilere karşı sorumluluğunu doğurabilecek pek çok sebep mevcut olabilir. Bir sorumluluk sigortasının bütün sorumluluk sebepleri için ve süresiz koruma sağlamasına sigortacılık tekniği açısından imkân yoktur. Bu nedenle sigorta korumasının sınırlanması yoluna gidilmektedir. Aksi halde sigortacı üzerine alamayacağı kadar ağır bir tehlike taşıma borcu altına girebilir ve bu edim sigortacının ekonomik çöküntüsüne sebep olabilir.

Sigorta sözleşmelerinde sigorta korumasının sınırları sigorta genel şartlarında ve poliçede belirtilmektedir. TTK m. 1266/I fıkra 6. bent hükmünde "sigortacının üstüne aldığı rizikoların hakiki mahiyetlerin tamamen tayinine yarayacak bütün haller" poliçe ve ilmühaberde yazılması lazım olan husus olarak belirtilmiştir.

Sigorta korumasının sınırlandırılması iki ayrı başlık ile incelenebilir. Birinci ve ikinci riziko sınırlamaları şeklinde yapılan bir ayrım mevcuttur[32]. Birinci riziko sınırlamaları ile kastedilen, sigorta koruması ihtiyacı doğuran

---

[31] Rizikonun mahiyeti (yangın, kaza, sorumluluk vs.) ile rizikonun konusunun (eşya, şahıs, gayri maddi varlıklar vs.) ayrı kavramlar olduğuna ilişkin olarak bakınız, Kender, HSH., s.258; Bozer, a.g.e., s. 104.

[32] Ünan, a.g.e., s. 65; Ulaş, a.g.e., s.655.

riziko belirlenerek sınırlarının çizilmesidir. Hangi sebebe dayanan sorumluluk (mesleki faaliyet nedeniyle doğabilecek sorumluluk halleri), sorumluluğun doğurduğu hangi tür zararlar (malvarlığı zararları veya şahıs varlığı zararları), nerede ve hangi süre içerisinde meydana gelen sorumluluk halleri gibi. İkinci riziko sınırlamaları ise, bir sigorta sözleşmesinde tarif ve tayin edilen riziko çerçevesine girdiği halde, rizikoyu çok ağırlaştıran bazı hallerin sigorta himayesi dışında bırakılmasını ifade etmektedir. Bu tür sınırlamalar sigorta korumasının istisnaları olarak tanımlanmaktadır. Sigorta sözleşmelerinde sigorta koruması dışında bırakılan istisna ve hasarların sayıldığı görülmektedir.

Birinci riziko sınırlamaları bakımından; sorumluluk sigortasında sigorta ettireni sigorta yapmaya iten bir takım özellikleri olabilir. Sigorta ettiren, otomobil işleteni, bina maliki, avukat, doktor olması sebebiyle bir takım sıfat ve ilişkilere sahip olması dolayısıyla sorumlu olma rizikosu ile karşı karşıyadır. Kişi sahip olduğu bu özel durumlardan biri nedeniyle sigorta korumasına ihtiyaç duyarak sorumluluk sigortası yaptırmaktadır. Bu nedenle sigortalının hangi sıfat, hukuki ilişki ve faaliyetlerinden kaynaklanan sorumlulukları sebebiyle doğabilecek tazminat taleplerine karşı koruma sağlayacağı yönünde sözleşmede bir sınırlama yapılmaktadır. Sigorta korumasının, sorumluluğa sebep olan olay nedeniyle doğabilecek belirli tür zararlara karşı koruma sağlayacağı kararlaştırılmaktadır. Ayrıca sigortanın yer ve zaman sınırı olabileceği gibi; belli bir meblağa kadar koruma sağlayacağı kabul edilmektedir (ÜŞKMMS m.1).

İkinci riziko sınırlamaları yönünden ise; poliçe ve eklerinde belirlenen istisnalar ya sigorta edilmesi caiz olmayan riziko olarak tanımlanıp sigorta koruması dışında bırakılmakta ya da ek prim ile sigorta koruması kapsamına alınmaktadır (ÜŞKMMS m.3).

B. Birinci Riziko Sınırlaması

1. Sigorta Ettirenin Sıfat, Hukuki İlişki Veya Faaliyetleri

Sigorta koruması genellikle sigortalının belirli sıfat, hukuki ilişki veya faaliyetlerinden kaynaklanan zararlarla ilgili tazminat taleplerine karşı koruma sağlar (ÜŞKMMS m.1). Bir avukatın mesleki faaliyeti sonucu müvekkilinin uğrayacağı zarar nedeniyle veya bir araç işletenin, aracın işletilmesi suretiyle üçüncü kişilerin uğrayacağı zarar nedeniyle muhatap olacağı tazminat taleplerini sigorta ettirmesi halinde, sigorta ettirenin araç işleteni olma veya belli bir mesleğe sahip olma gibi özellikleri riziko sınırlaması niteliğindedir. Sorumluluk sigortası bu şekilde sigortalının sıfatı sebebiyle veya herhangi bir hukuki ilişkisi sebebiyle veya belirli faaliyetlerinden doğan sorumlulukları ile sınırlandığında kişinin diğer özellikleri sebebiyle doğabilecek sorumlulukları ve akabinde tazminat talepleri riziko olmayacaktır; başka bir deyişle sigorta koruması dışında olacaktır.

2. Özel Hukuka İlişkin Hükümlere Göre İleri Sürülen Tazminat Talepleri

Sorumluluk sigortalarında sorumluluk, özel hukuk taleplerine dair kanuni sorumluluklardır. Başka bir deyişle; sorumluluk sigortası, özel hukuk içerikli kanun hükümlerinden kaynaklanan tazminat taleplerine karşı koruma sağlar. Cezai sorumluluk halleri ve kasıt halinde verilen zararlar (TTK m. 1278) sigorta kapsamında değildir[33]. Üçüncü kişilerin tazminat taleplerinin dayanağı özel hukuk hükmü olmalıdır. Sözleşmelerin ifa edilememesi sebebiyle talep olunacak tazminat veya haksız fiil tazminatı veya kusursuz

[33] Kender, **Sempozyum**, s. 6.

sorumluluk gereğince talep edilen tazminat talepleri gibi. Ceza sorumluluğu kural olarak sorumluluk sigortası koruması içerisinde yer almaz[34].

ÜŞKMMS m. 1 hükmünde "Türkiye Cumhuriyetinin hukuki mesuliyete müteallik mevzuatı hükümleri dairesinde" sigorta koruması sağlanacağı belirtilmiştir. Sigortalı aleyhine ileri sürülen tazminat talebi Türk Kanunlarına dayandırılmış ve Türk Kanunları uyarınca sonuca bağlanmış olmalıdır. Tazminat talebinin yabancı mahkemede görülmüş ve hükme bağlanmış olması önemli değildir. Yabancı mahkeme Türk hukukunu uygulamışsa ÜŞKMMS m. 1 hükmündeki şart gerçekleşmiş olacaktır[35].

Sigorta ettirenden talep edilen tazminatın sigortacı tarafından tazmininin sınırı özel hukuk içerikli kanun hükümleri dairesindedir. ÜŞKMMS 3 A maddesi 2. bendinde "bir mukavelenin ifasına veyahut hususi bir anlaşmaya dayanıp, sigortalının kanuni mesuliyet ölçüsünü aşan mutalebeler" sigorta koruması dışında tutulmuştur. Sigortacı kanunda öngörülen sorumluluk sınırlarını aşan talepleri karşılamayacaktır.

3. Rizikonun Zarar Türlerine Göre Sınırlanması

Zarar, bir kimsenin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalmadır. Malvarlığının zarar verici fiil olmasa idi bulunacağı durum ile fiil sonucu aldığı durum arasındaki fark, zararı teşkil eder[36].

Sorumluluk sigortasında zarar, üçüncü kişinin tazminat talebinde bulunması sebebiyle sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelebilecek

---

[34] Ceza sorumluluğunun koruma kapsamında olmasının BK m. 20 hükmüne aykırı olacağı hakkında bakınız, Ünan, a.g.e., s. 8.

[35] Ünan, a.g.e., s.75.

[36] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 514.; Eren, a.g.e. s. 470; Bazı yazarlar zarar teriminin içine manevi zararı alacak şekilde geniş anlamda tanımlamaktadır. Çalışmamızdaki tanım "dar anlamda zarar" tanımıdır. Bkz. Mustafa Kılıçoğlu, **Tazminat Hukuku,** 2.b., İstanbul:Legal Kitabevi, 2006, s. 49.

kötüleşmedir. Sorumluluk sigortası bu kötüleşmeyi tazmin etmeyi amaçlamaktadır. Ancak bir sorumluluk sigortasının bütün zarar türlerine ilişkin tazminat talebini kapsaması zorunlu değildir. Sınırlamanın konusunu tazminat talebinde bulunan üçüncü şahsın uğradığı zarar oluşturmaktadır. Bazı zararlara ilişkin ileri sürülen tazminat talepleri koruma dışında tutulabilir. Hangi tür zararlarla ilgili tazminat taleplerinin sigorta koruması kapsamında olacağına ilişkin olarak sigorta genel şartlarında veya tarafların kararlaştıracakları özel şartlarda belirtilir.

Sigorta ettirenden tazminat talep eden üçüncü kişinin uğradığı zarar, şahıs varlığı zararı (ölüm, hastalık gibi), eşya zararı, zilyetliğin kaybedilmesi veya diğer malvarlığı zararı şeklinde olabilir.

ÜŞKMMS m. 1 hükmünde üçüncü kişinin ölmesi, yaralanması veya sağlığının bozulması veya üçüncü şahsa ait bir eşyanın maddi hasara uğraması veya zıyaa uğraması sebebiyle doğabilecek tazminat taleplerine karşı koruma sağlanacağı tespit edilmekle, genel şartların şahıs varlığı veya eşya zararı ile ilgili bir sınırlama yaptığı söylenebilir. Aşağıda zarar türleri ayrı başlıklar altında incelenerek Türk Hukukundaki durumu her başlık altında zarar türüne göre belirlenecektir.

a. Şahıs Varlığı Zararı

Sorumluluk hukuku açısından, şahıs zararı, kişinin ölmesi, yaralanması veya bedeni ve ruhsal bütünlüğünün ihlali şeklinde olabilir. Nitekim ÜŞKMMS Genel Şartları m. 1 hükmü gereğince üçüncü kişinin ölmesi, yaralanması veya sağlığının bozulması şeklinde tanımlanmıştır.

Borçlar Kanunu'muzda vücut bütünlüğünün ihlali ve adam ölmesi hali için m. 45 ve 46 hükmünde düzenleme getirilmiştir. ÜŞKMMS m.1 hükmünde belirlenen şahıs zararı, BK m. 45 ve 46 hükmünde belirlenen sorumluluk halini kapsamaktadır.

Kişinin yaralanması veya sağlığının bozulması sonucu oluşan zararı, bu sebeple mağdurun malvarlığında meydana gelen azalma teşkil etmektedir (BK m. 46/I)[37]. Kişinin vücut bütünlüğünü eski haline getirmeye veya hastalık veya sakatlığın artmasını önlemeye yönelik tedavi masrafları, tamamen veya kısmen çalışamama sebebiyle mahrum kalınan kazanç kişinin yaralanması veya sağlığının bozulması sebebiyle uğrayacağı zarar başka bir deyişle sorumlu kişiden talep edebileceği tazminat kalemleridir.

BK m. 45/I. fıkra hükmü gereğince defin masrafları ve ölen kimsenin desteğinden yoksun kalanların mahrum kalacakları destek ölüm halinde oluşabilecek zarardır. Kişinin ölmesi halinde bu ölümden sorumlu olan kişi söz konusu zarar kalemlerini tazminat olarak ödemek durumundadır. Ayrıca BK m. 45 hükmü gereğince, ölüm olayı hemen gerçekleşmemişse, başka bir deyişle haksız fiilin ardından kişi bir süre tedavi edilmiş buna rağmen ölüm gerçekleşmişse, haksız fiil ile ölüm arasındaki süreçte yapılan tedavi masrafları ve ölen kişinin kazanç mahrumiyeti de zarar niteliğinde olup, sorumlu kişinin tazminat ödemesini gerektirir[38].

Sorumluluk sigortası açısından, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren bir fiil nedeniyle üçüncü kişinin şahsına yönelik bir zarar oluştuğunda, talep edilecek tazminat kalemleri BK m. 45 ve 46 hükümleri gereğince kanunda belirlenmiş olup, sigorta himayesi bu hükümler çerçevesinde koruma sağlayacaktır.

Ayrıca BK m. 47 hükmünde öngörülen manevi tazminat da bu şahsa verilen zarar ile doğabilecek tazminat kalemlerinden biridir. Manevi değerler ilke olarak sigorta koruması dâhilinde değillerdir (TTK m. 1263). Ancak kişinin manevi değerlerine yönelik ihlaller nedeniyle meydana gelen zararlar

[37] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 514 ;Eren, a.g.e., s.472.
[38] Bu konuda ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. Ünan, a.g.e., s. 80, s. 93.

sonucu sigortalıya yöneltilecek tazminat taleplerinde, sorumlu kişi konumunda olan sigorta ettiren bu tazminatı ödeme yükümlülüğünü sigorta ettirebilir. Çünkü kişi manevi tazminata mahkûm olmakla malvarlığında bir kötüleşme meydana gelmektedir; yani ekonomik sonucu olan bir riziko gerçekleşmiş olmaktadır[39].

b. Eşya Zararı

Sigortacılık hukuku açısından eşya zararı, maddi varlığı olan nesnelerle ilgili zararları kapsamaktadır[40]. Eşya zararı, eşya[41]nın hasara veya zıyaa uğraması şeklinde ortaya çıkabilir. ÜŞKMMS Genel Şartlarında "üçüncü şahıslara ait mallarda zıya ve hasar (maddi zarar ve ziyanlar) husule gelmesi sebebiyle" ileri sürülecek tazminat taleplerinin koruma kapsamında olduğu belirtilmiştir. Eşya zararının, genel şartlarda üçüncü şahıslara ait eşyanın zıya ve hasarı olarak tarif edildiği görülmektedir.

Eşyanın zıyaa ve hasara uğraması kavramlarını açıklamak gerekirse; eşya tamamen yok olmuşsa veya hiç yararlanılamaz hale gelmişse veya tamir masrafı malın değerini aşıyorsa malın zıyaından bahsedilebilir[42]. Üçüncü kişiye ait eşyanın zıyaa uğraması halinde eşyanın yerine yenisinin ikamesi için gereken meblağ zararı teşkil edecektir. Üçüncü kişiye karşı malın zıyaa uğramasından sorumlu olan sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olacağı tazminat bu zarar kalemidir.

---

[39] Karayalçın, **Risk,** s.2.
[40] Ünan, a.g.e., s. 81.
[41] Medeni Hukuk açısından eşya kavramı maddi varlığa sahip, üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli, insan dışı, sınırlanabilen şey olarak tanımlanmaktadır. Kemal OĞUZMAN- Özer SELİÇİ- Saibe Oktay ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku,** İstanbul: Filiz Kitabevi, 11. b, 2009, s.4.
[42] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 547.

Eşyanın hasara uğraması halinde ise, eşyanın tamir masrafı zarardır. Eşyanın tamiri sonrası değerinde bir azalma meydana geliyorsa bu değer azalması da zarar kalemidir[43].

ÜŞKMMS Genel Şartları uyarınca üçüncü şahıslara ait mallarda meydana gelen zararlar sigorta korumasına dâhildir. Sigorta ettirenin kendisine ait malın zarara uğraması sebebiyle üçüncü kişilerin tazminat talebinde bulunması hali (çok ender olabilecek olsa da mülkiyeti muhafaza kaydı ile satılan menkul mala sigorta ettirenin zarar vermesi hali gibi) sigorta koruması dâhilinde olmayacaktır.

c. Zilyetliğin Kaybedilmesi

Eşyanın malikinin elinden rızası dışında çıkması hali niteliğinde olan zilyetliğin kaybedilmesi halinde (mesela çalınması hali) eşyanın yapısında bir değişiklik olmaması koşuluyla, malikin istihkak davası ile malı talep etme hakkı devam ettikçe bir eşya zararından bahsedilemez[44].

Zilyetliğin kaybedilmesi halinde bir eşyanın zıyaa ve hasarı söz konusu olmadığı için sigorta koruması altında da olmayacaktır[45]. Sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek şekilde bir eşyanın zilyetliğin kaybedilmesi sonucu eşya zarar meydana gelmişse veya sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren bir başka zararın sonucu bir eşyanın zilyetliği kaybedilmiş ise meydana gelen eşya zararı sigorta koruması içerisinde yer alabilir[46].

ÜŞKMM m. 1 hükmü gereğince uygun nedensellik bağı içerisinde meydana gelen dolaylı zararlar koruma kapsamında olacaktır[47]. Dolayısıyla eşya zararı niteliğinde olmaması sebebiyle koruma kapsamı dışında yer alan

[43] Oğuzman ve Öz, a.g..e., s.546.
[44] Oğuzman ve Öz, a.g.e., s.547; Ünan, a.g.e., s. 87.
[45] Ünan, a.g.e., s. 87.
[46] Bu konu ile ilgili örnekler için bkz. Ünan, a.g.e., s. 87.
[47] Ünan, a.g.e., s. 93.

zilyetliğin kaybedilmesi sonucu meydana gelebilecek diğer zararlar sigorta koruması içinde yer alabilecektir.

d. Diğer Malvarlığı Zararları

Malvarlığı zararları geniş anlamda, bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen eksilmeyi ifade eder. Malvarlığı zararları bu anlamında üçe ayrılabilir: şahıs zararları, eşya zararları, diğer malvarlığı zararları. Diğer mal varlığı zararları bir şahsa veya eşyaya ilişkin olmayan zararlardır. Bir hakkın veya bir eşyanın kullanılmasına bağlı avantajlardan yoksun kalınması sebebiyle malvarlığının kötüleşmiş bulunması diğer malvarlığı zararıdır. Örneğin; kazanç kaybı, müşteri çevresinin azalması gibi. Diğer malvarlığı zararları, saf malvarlığı zararları ve gerçek olmayan malvarlığı zararları olarak ikiye ayrılmaktadır.

Saf malvarlığı zararları, bir eşya veya şahıs zararından kaynaklanmayan zararlardır. Salt mali zararlardır. Malvarlığının artmasına engel olunması halinde doğan zararlar bu kapsamdadır. Örneğin cadde üzerinde yapılan alt yapı çalışmalarının sebep olduğu kötü yollar nedeniyle orada bulunan işyerlerine müşterinin gitmemesi sebebiyle lokantanın zarar etmesi hali. ÜŞKMMS Genel Şartlarında saf malvarlığı zararı koruma kapsamına alınmamıştır. Taraflar irade serbestîsi kapsamında sigorta sözleşmesine ekleyecekleri özel şartlar ile saf malvarlığı zararlarını koruma kapsamına alabilirler[48].

Gerçek olmayan malvarlığı zararı ise, şahsa veya eşyaya ilişkin zararlardan, uygun illiyet bağı içerisinde kaynaklanan zararlardır[49]. Gerçek

---

[48] Bazı hallerde saf malvarlığı zararların sigorta korumasına yorum yoluyla dahil sayılmasının haklı zorunlu olabileceğine, bir avukatın mesleki sıfatının açıkça sigorta poliçesinde yazılı olduğu durumda avukatlık mesleğinin icrasının saf malvarlığı zararını doğurabileceği dikkate alınarak saf malvarlığı zararının sigorta koruması dahilinde olduğunun kabul edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Ünan, a.g.e., s. 97.

[49] Bkz. Şenocak, a.g.e. s. 428; Şenocak, saf malvarlığı zararını yalın malvarlığı zararı

olmayan malvarlığı zararlarının sigorta korumasından yararlanıp yararlanamayacağı konusunda doktrinde iki bir ayırım yapılarak görüş bildirilmektedir. İkili ayırım, sorumluluk sigortası ile koruma altına alınmış bulunan bir şahıs veya eşya zararı ile bağlantılı olarak ortaya çıkmış zararlar ve koruma dışındaki bir şahıs veya eşya zararı ile bağlantılı olarak ortaya çıkmış zararlar şeklindedir. Koruma kapsamında bulunan bir şahıs veya eşya zararı ile bağlantılı olarak ortaya çıkmış bulunan gerçek olmayan malvarlığı zararlarının koruma kapsamında olduğu kabul edilmektedir[50]. İkinci ihtimal olan sigorta koruması dışındaki bir şahıs veya eşya zararı ile bağlantılı olarak ortaya çıkan zarar ile ilgili iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre zarar, illiyet bağı içerisinde doğumuna sebep olan diğer zararın kaderine tabi olur ve sigorta koruması dışında yer alan zararın doğurduğu diğer zararlar sigorta koruması dışında olur[51]. Diğer görüş ise zararın münferit zarar kalemleri şeklinde ele alınması gerektiğini kabul ederek, gerçek olmayan zarar, kendisini doğuran ve sigorta korumasından yararlanmayan zararın niteliğine veya söz konusu zararın doğrudan mı yoksa dolaylı sonucu mu olduğuna göre değil, ondan tamamen bağımsız olarak ele alınması gerektiğini kabul etmektedir. Böylece ilk zarar ve onun doğurduğu diğer zarar aynı kaderi paylaşmayabileceklerdir[52]. ÜŞKMMS Genel Şartları m. 1 hükmünde eşya zararı ve şahıs zararı sorumluluk sigortası kapsamında sayılmış ancak gerçek olmayan mal varlığı zararları bakımından açık bir ifade yoktur. Ancak gerçek olmayan mal varlığı zararlarını sigorta koruması içinde saymamak için bir sebep yoktur. Yine de sigorta korumasının sınırlamaları ve istisna hükümlerinin amaçları doğrultusunda farklı çözümlere gidilebilir. ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3 A 7 hükmü uyarınca zelzele, sel, su basması gibi bazı özel sebepler sıralanarak bunların sonucunda doğan zararların sigorta kapsamı dışında olacağı kabul edilmiştir. Burada önemli olan zararın sebebidir. Belirlenen sebepten doğan

---

olarak adlandırmıştır.; Ünan, a.g.e.,s.88.

[50] Ünan, a.g.e., s.79; Şenocak, a.g.e.,s.429.

[51] Şenocak, a.g.e, s. 429.

[52] Şenocak, a.g.e., s.430.

zararlar sigorta edilebilirlilik açısından gerekli kriterler değerlendirildiğinde sigorta koruması dışında bırakılması genel kabul görmüş bir istisnadır. Bu nedenle bu sebeplerden doğan zararların doğurduğu bağlantılı tüm diğer zararların da sigorta koruması dışında olduğunu kabul etmek gerekir[53].

4. Rizikonun Kişiler Bakımından Sınırlanması

a. Sigorta Ettirenin İleri Sürdüğü Talepler

Sigorta ettirenin ileri sürdüğü talepler daima koruma kapsamı dışındadır[54]. Sorumluluk hukuku açısından kişinin kendisine karşı sorumlu olabilmesi mümkün değildir. BK m. 116 hükmü gereğince kişinin sorumluluğunu gerektiren bir borç durumundan alacaklı sıfatı ile borçlu sıfatı sigorta ettirende birleştiğinde de borç ile birlikte sorumluluk da sona ereceği için bu halde sigorta koruması da sona erecektir. ÜŞKMMS Genel Şartlarında bu konuda özel bir hüküm yoktur.

b. Sigorta Ettirenin Yakınlarının İleri Sürdüğü Talepler

Sigorta genel şartları genelde belirli kişilerin ileri sürdüğü tazminat taleplerinin sigorta koruması dışında olacağını öngörürler. ÜŞKMMS 3 A maddesi 3'üncü bendinde sigortalıya bir hizmet veya vekâlet münasebeti ile bağlı kimseler ile aile efradı tarafından ileri sürülen tazminat taleplerinin sigorta koruması dışında olduğu belirtilmiştir. Bu madde anlamında aile efradı, sigortalının eşi, usul ve füruu (evlâtlıklar ve sigortalıyı evlât edinmiş olanlar dâhil), sigortalının kendisi ile birlikte oturmaları halinde kardeşleri, damatları, gelinleri ve kendisi tarafından bakılan sair akrabaları, sigortalının eşinin usul ve füruu ile kardeşleridir. Bu kişilerin ileri süreceği taleplerin sorumluluk sigortası kapsamı dışında tutulmasının sebebi sıkı ailevi ilişkiler

[53] Ünan, a.g.e., s. 95.
[54] Ünan, a.g.e., s. 97.

nedeniyle sigortacı aleyhine bir takım komplo teşebbüslerine girişilmesi ihtimalidir[55]. Mesela bizzat zarar görenin eylemi nedeniyle ortaya çıkan bir zararın sigortalının eylemi nedeniyle meydana geldiği iddia edilebilir veya sigortalıya ait zarar gören bir eşyanın aile efradından bir başkasına ait olduğu iddia edilebilir. Bu iddialar karşısında sigortacının gerçek durumu saptaması ve ispatlaması zordur. Ayrıca aile efradının birbirlerine karşı olabilecek tazminat taleplerinde sigorta korumasının varlığı özendirici bir unsur olabilir[56].

Ayrıca ÜŞKMMS Genel Şartları 3 A maddesi 3 bendinin son fıkrası gereğince sigortalı bir şirket ise, bu şirketin sınırsız sorumlu ortakları ile bunların aile efradı tarafından şirkete karşı ileri sürülebilecek talepler sigorta koruması dışındadır.

5. Rizikonun Zaman Bakımından Sınırlanması

Sigorta sözleşmesi tarafların irade serbestîliği prensibine uygun olarak belirleyecekleri süre boyunca hüküm ifade edecektir.

Bir sigorta sözleşmesinde, değişik sigorta süreleri olduğu kabul edilmektedir[57]. Şekli sigorta süresi, maddi sigorta süresi ve teknik süre şeklinde üçlü bir ayrım yapılmaktadır. Şekli süre, tarafların iradelerinin birleşmesi ile yani icap beyanına karşı kabul beyanının varması ile başlar ve taraflarca belirlenen sürenin bitimine kadar devam eder. Maddi süre, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğünün başladığı tarihte başlar (TTK m. 1295/II) ve sigorta korumasına dâhil rizikoların gerçekleşebileceği zaman dilimini ifade eder. Teknik süre ise, prim borcunun devam ettiği zaman parçasını ifade eder[58].

---

[55] Şenocak, a.g.e., s. 443; Ünan, a.g.e., s.98-99.
[56] Ünan, a.g.e.,s. 99.
[57] Kender, HSH., s. 187.
[58] Kender, HSH, s. 188.

Zaman bakımından sınırlama nedeniyle, sigorta sözleşmesinde belirlenen rizikonun gerçekleşme anının maddi süre içerisinde olması gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca riziko, kural olarak sigorta sözleşmesinin kurulmasından sonra (maddi süre başladıktan sonra) gerçekleşirse sigorta koruması içindedir (TTK m. 1279, 1295/II). ÜŞKMMS Genel Şartları m. 1 hükmünde ise, ". . . sigortanın meriyet müddeti esnasında vukua gelecek bir hadise neticesinde. . . " doğacak tazminat taleplerine karşı koruma sağlanacağı belirtilmektedir[59].

6. Rizikonun Coğrafi Bakımdan Sınırlanması

Sigorta sözleşmesinde yer bakımından sınırlama getirilmesi halinde rizikoyu teşkil eden durumların belirli bir coğrafi alanda meydana gelmiş olmaları gerekmektedir. ÜŞKMMS Genel Şartları'nda yer itibariyle sınırlamaya ilişkin bir düzenleme mevcut değildir.

7. Sigorta Korumasının Miktar Olarak Sınırlanması

Sigorta sözleşmelerinde, sigorta korumasının sınırlarını belirleyen sigorta bedeli kavramı mevcuttur[60]. Sigorta bedeli taraflarca kararlaştırılan ve rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği azami miktarı ifade eder[61]. ÜŞKMMS m. 1 hükmünde poliçede tespit olunan meblağa kadar sigorta koruması sağlandığı; başka bir deyişle sigortacının, sigorta ettirenin yükümlü olacağı tazminatı ödeme konusundaki borcunun sigorta

[59] Ünan, a.g.e.,s.99.
[60] Kender, HSH., s. 266-267.
[61] Çeker, a.g.e., s.38.

sözleşmesinde belirlenen en yüksek tutara kadar gerçekleştiği belirtilmektedir.

Meblağ bakımından sorumluluğun sınırlandırılmasında birçok yöntem olabilir. Poliçede belirlenen meblağ sigorta süresi içerisinde meydana gelen her riziko için ayrı olarak belirlenen limiti oluşturabileceği gibi (beher olay için 50.000-TL gibi), sigorta süresi içerisinde meydan gelebilecek tüm rizikolar için toplam bir limit olabilir. ÜŞKMMS Genel Şartlarında belirlenen meblağın toplam bir limit mi yoksa beher olay için belirlenen meblağ mı olduğu hususu açıkça belirtilmemiştir. Bir görüş ÜŞKMMS Genel Şartları 9. madde 2. fıkrası hüküm dayanak alınarak meblağın talep başına sınırlama getirdiğinin kabul edilmesi gerektiği yönündedir[62].

C. İkinci Riziko Sınırlaması

1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmelerinde rizikolar önce tayin ve tespit edilmekte sonra da sınırlandırılmaktadır. Rizikonun mahiyetinin belirlenmesi, örneğin belirli bir depoda oluşabilecek bir yangın sonucu depoda bulunan üçüncü kişilerin mallarına ilişkin depo sahibinin doğabilecek sorumluluklarının sigorta edilmesi hali, başka rizikoları koruma dışında tuttuğu için bir sınırlamadır. Bu olumlu sınırlamadır[63]. Bu tür sınırlamalara birinci riziko sınırlamaları denilmektedir. İkinci sınırlama türü ise sözleşmede belirlenen riziko kapsamında olduğu halde rizikoyu ağırlaştıran bazı hallerin sigorta koruması dışında tutulmasıdır[64]. Bu tür sınırlamalara ikinci riziko sınırlamaları (istisnalar) denilmektedir. İkinci riziko sınırlamaları sigorta edilemeyen veya

---

[62] Ünan, a.g.e., s.106.
[63] İlnur Uluğ, **Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değiklikler,** Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları ve Geleceği Sempozyum**,** 1.b., İstanbul:Türkiye Barolar Birliği, 19-20 Kasım 2004, s. 333.
[64] Kender, HSH., s. 258; Ünan, a.g.e., s.106; Şenocak, a.g.e, s. 439.

ek prim ödenerek sigorta edilebilen olarak değerlendirilebilir. ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3 hükmünde riziko istisnaları sayılmaktadır.

2. İstisna Tutulan Haller

a. Kast İstisnası

Zararın meydana gelmesine uygun nedensellik bağı çerçevesinde sebep olan her türlü kasti davranış, sigorta korumasının ortadan kalkmasına yol açar. TTK m. 1278/ cümle 2 hükmünde sigorta ettirenin veya sigortadan faydalanan kimsenin kastından doğan rizikoların sigorta koruması dışında olduğu belirtilmiştir. Bu sigorta hukuku bakımında temel ilkedir. ÜŞKMMS Genel Şartları madde 3 - A hükmünde 1 nolu bentte "kasten ika olunan veya bilerek sebebiyet verilen zarar ve ziyan talepleri"ni sigortanın temin etmeyeceği belirtilmiştir. TTK m. 1264/III fıkra hükmü uyarınca kast istisnası, emredici nitelikte bir hüküm olup aksi kararlaştırılamaz.

Kast istisnası, üçüncü şahıs tarafından sigortalıya yöneltilen tazminata dayanak olan zarara kasten yol açılması hali için öngörülmektedir[65].

Sigorta ettirenin veya sigortadan faydalanan kişinin fiillerinden mesul bulundukları kişilerin kasıtları ile meydana getirdikleri zararlar neticesince doğan tazminat talepleri koruma kapsamında olacak mıdır? Bir görüşe göre bu kişilerin kasti davranışları da sigorta koruması dışındadır[66]. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, TTK m. 1278 hükmünün ilk cümlesinde açıkça bu kişiler zikredilmiş ve bu kişilerin kusurlarından doğan hasarların sigortacı tarafından tazmin edileceği belirtilmiştir; ancak kast istisnasına ilişkin emredici hükmünün yer aldığı 2. cümlede sadece sigorta ettiren ve sigortadan faydalanan kimsenin kastından bahsetmiştir. Sigorta ettirenin

[65] Ünan, a.g.e., s. 112.
[66] İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi,** 4.b., İstanbul:Beta, 2004, cilt 3, s.3265.

veya sigortadan faydalanan kimsenin fiilinden sorumlu olduğu kimselerin kastı istisna edilmek istenseydi, TTK m. 1278/ 1. cümlede olduğu gibi bu açıkça zikredilirdi. Bu nedenle sigorta ettirenin veya sigortadan faydalanan kimsenin fiillerinden mesul bulunduğu kişilerin kastının varlığı sigorta korumasını engellemez[67].

b. Sorumluluğu Genişleten Anlaşmalar

Sorumluluk sigortası, sigorta ettirene karşı yöneltilen kanuni sorumluluk sınırları içerisinde kalan tazminat taleplerine ilişkin koruma sağlar. Sorumluluğu genişleten anlaşmalar nedeniyle doğan tazminat talepleri kanuni sorumluluk sınırlarını aştığı için koruma dışında olacaktır. Örneğin, taraflar arasında bir kusursuz sorumluluk doğuracak bir borç ihdas edilmiş olması veya alacağa ilişkin zaman aşımı süresinin uzatılmış olması hali sigorta koruması dışında olacaktır.

ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3-A/ 2 nolu bentte belirtilen "sigortalının kanuni mesuliyet ölçüsünü aşan mutalebeler" hükmü, birinci riziko sınırlaması niteliğinde olan aynı genel şartların 1. maddesinde belirlenen sigortanın hukuki sorumluluğa ilişkin mevzuat hükümleri dairesinde koruma sağlayacağına ilişkin hükmün tekrarıdır[68].

c. Belirli Şahıslarla İlgili Zararlar İstisnası

Sigorta ettirene bir hizmet veya vekâlet akdi ile bağlı kimseler ile sigortalının aile efradı tarafından ileri sürülen tazminat talepleri sigorta koruması dışındadır. Ayrıca sigorta ettiren bir şirket ise, bu şirketin sorumluluğu sınırlanmamış ortakları ve bunların aile efradı tarafından şirkete

[67] Şenocak, a.g.e., s.448.
[68] Yukarıda Birinci Riziko Sınırlaması II nolu başlık altındaki açıklamalara bakınız.

karşı ileri sürülen talepler sigorta koruması dışındadır (ÜŞKMMS m. 3 - A/ 3 nolu bent).

d. Zilyetlik Ve Çalışma İstisnası

ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3-A /8 a ve c nolu bent ile zilyetlik ve çalışma istisnasına yer verilmiştir.

Zilyetlik istisnasını tanımlamak gerekirse; üçüncü şahıslara ait olup, iare, icar veya tevdi sebepleriyle ya da muhafaza, nakil, tamir edilmek veya işlenmek üzere veya diğer herhangi bir maksatla sigorta ettirenin, aile efradının veya müstahdemlerinin ellerinde veya nezaretleri altında bulunan malların uğrayacağı zarar ve ziyanlardan dolayı üçüncü kişilerin tazminat talepleri sorumluluk sigortası korumasına dâhil olmamasıdır (ÜŞKMMS m. 3 A 8 a). Sigorta ettirenin veya aile efradının veya müstahdemlerinin eşyaya hangi sebeple zilyet olduklarının önemi yoktur. Sigorta ettirenin zilyetliğinde bulunan başkasına ait eşyaya göstereceği özenin hayatın olağan akışı gereğince kendi eşyasına göstereceği özenden daha az olacağı kabulü ile bu istisna getirilmiştir. Bu bakımdan bu istisna ile başkasına ait olan ve sigorta ettirenin zilyetliğinde bulunan eşyanın zararı, sigorta ettirenin kendi eşyası zarar görmüş gibi kabul edilmekte ve sigorta himayesi dışında tutulmaktadır[69]. Aksi halde sigorta ettirenin başkasına ait eşyaları kullanma eğilimi göstereceği kabul edilmektedir. Böylece kişinin dolaylı bir yolla sigorta himayesinde olmayan bir zararı sigorta himayesine sokabileceği ihtimali engellenmiş olmaktadır. Zilyetlik istisnası sadece eşyaya gelen maddi zararları kapsamaktadır. Gerçek olmayan malvarlığı zararları ise bunun dışındadır[70].

[69] Şenocak, a.g.e., s.455.
[70] Ünan,a.g.e., s.145.

Çalışma istisnası, sigorta ettirenin üzerinde mesleği (veya zanaatı) kapsamında sayılan bir çalışma yürüttüğü üçüncü kişiye ait eşyaya gelen zararları kapsar. Çalışma istisnasının amacı sigortacıyı, sigorta ettirenin mesleki faaliyetine bağlı rizikolardan beri tutmaktır[71]. Sigorta ettirenin, kendi tecrübesine, yeteneğine ve bilgi düzeyine bağlı bir konuda taşıdığı sorumluluğu sigortacının omuzlarına yıkarak emek ve masraftan kaçınarak gerekeni yapmayabileceği düşüncesi ile bu istisna hükmü kabul edilmektedir.

ÜŞKMMS m. 3 A 8 a bendi kısmen zilyetlik istisnası kısmen çalışma istisnasına ilişkindir. Sigorta ettirenin nakil, tamir veya işlenmek sebebiyle zilyetliğinde bulunan üçüncü kişiye ait mallara gelen zararlar sebebiyle doğabilecek tazminat talepleri sigorta korumasına dâhil değildir. Zararın bu bentte sayılan faaliyetler olan nakil, tamir ve işlenme sırasında meydana gelmesi gerekli değildir. Tamir edilmek üzere sigorta ettirenin zilyetliğine girmiş bulunan mal tamir öncesi, tamir sırasında veya tamir edildikten sonra zarara uğramış olması arasında bir fark yoktur. Tüm ihtimallerde istisna hükmü uygulanır.

e. İmalat ve Teslim İstisnası

ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3 A 8 b bendine göre, sigorta ettiren veya müstahdemleri veyahut sigorta ettiren hesabına hareket eden kimseler tarafından imal veya teslim edilen veya işlenen şeylerde veya bu şeylerin fonksiyonel rabıtası olan teknik cihaz ve tesislerde işin ve teslimatın kusurlu ve ayıplı olması dolayısıyla meydana gelen zarar ve ziyandan doğan talepler sigorta koruması dışındadır.

Bu istisna ile yapım hatası nedeniyle bizzat üründe ortaya çıkan zararların koruma dışında bırakılması söz konusudur. Bu ürünün yapım hatası sebebiyle yol açacağı bütün şahıs zararları ile (bizzat üründe veya

[71] Ünan, a.g.e., a. 128.

bununla fonksiyonel bağlantısı olan teknik cihaz veya tesislerde ortaya çıkan zararlar hariç) eşya zararları sigorta koruması içerisindedir[72].

İmalat ve teslim istisnasının kapsamına, üretimin tamamlanıp iş sahibi tarafından kabul edilmesinden veya teslimin gerçekleşmesinden sonra üretim veya teslimdeki bir sebepten meydana gelmiş olan zararlar da girmektedir[73].

f. Bazı Özel Sebeplerden Kaynaklanan Zararlara İlişkin İstisnalar

ÜŞKMMS Genel Şartları m 3 A 6 bendi uyarınca harp, ihtilal, isyan, ayaklanma, grev ve bunların bastırılmasından ve el koyma hallerinden doğan zararlarla ilgili talepler sigorta koruması dışındadır. Bu istisna hükmü yazılmamış olsa dahi sayılan sebepler zaten sorumluluk sigortasına ait rizikonun özelliklerini taşımamaktadır. Harp, isyan, ayaklanma gibi durumlarda işlenen haksız fiiller çoğu halde kasten yapılmış olduğu için zaten sigorta korumasından yararlanamazlar. Ayrıca maddede belirtilen isyan, ayaklanma, harp gibi durumların bastırılması kamu güçleri tarafından yerine getirilecektir. Bu durumda zararlar sebebiyle talep edilecek tazminat talepleri özel hukuk hükümlerine tabi olmayacaktır. Bu sebeple zaten sigorta korumasında yer almayacaktır[74].

ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3 A 7 bendi hükmü gereğince zelzele, seylâp, su basması, çığ, heyelan, yanardağ püskürmesi, yangın, duman, sis, buhar, su; çürüme veya tedrici surette rutubet alma yüzünden vukua gelen zarar ve ziyanlarda doğan talepler sigorta koruması dâhilinde değildir. Sigorta edilebilir rizikonun özelliklerini tespit etmeye çalışırken belirlediğimiz gibi riziko tüm toplumu tehdit etmemeli, dağınık olmalıdır. Bu nedenle Genel Şartlar dağınık olmadığı için bu tür rizikoları istisna tutmuştur.

---

[72] Ünan, a.g.e., s. 151.
[73] Ünan, a.g.e., s. 147.
[74] Ünan, a.g.e., s. 163; Şenocak, a.g.e, s.466.

g. Sportif Etkinlikler İstisnası

Sorumluluk sigortası genel şartlarında öngörülen istisnalardan biri de sportif etkinlikler istisnasıdır. Bu istisna ile bazı tehlikeli sporların yapılması sırasında meydana gelen zararlara ilişkin tazminat talepleri sigorta koruması dışında olacaktır. Söz konusu istisna hükmü çalışma konumuz olması sebebiyle dördüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SPORTİF ETKİNLİKLER İSTİSNASI

I. SPOR ETKİNLİKLERİNDE SORUMLULUK

Spor kişilerin zevk, eğlence, dinlenme ve müsabaka veya rekabet amacıyla eğlenmeleridir. Çalışma konumuz olan sorumluluk sigortalarında riziko sigorta ettirenin sorumluluğudur. Sorumluluk rizikosu gerçekleştiğinde başka bir deyişle sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektirecek bir zarar meydana geldiğinde, doğacak tazminat yükümlülüğü sigortacı tarafından karşılanacaktır. İstisnaya konu sportif etkinliklerde doğacak zararlarda ne gibi sorumluluk halleri ve hangi sorumlu kişiler olabilir? Bu sorunun cevabı (yaralananın) kendi sorumluluğu ile karşı tarafın sorumluluğu arasındaki (gerilim dolu) sahada olmaktadır.

Spor faaliyeti bireysel veya takım sporu şeklinde olabilir. Kayak, yüzme, atletizm gibi bireysel sporlarda sporcu bir başka kişiyle direkt irtibatı olmadan etkinlikte bulunmaktadır. Sporcunun bir başka sporcu ile direkt irtibatı olmasa da birbirlerine zarar verebilecek kazalara maruz kalabilirler. Takım sporlarında rekabet halinde olan takımların sporcularının birbirine zarar vermesi söz konusu olabileceği gibi aynı takım içinde yer alan sporcuların da birbirine zarar verici davranışları olabilir.

Sporcuların birbirlerine karşı uğradıkları zararlar nedeniyle tazminat talepleri olabilir mi? Her spor kazası sorumluluğu gerektirmez. Müsabaka/yarış/rekabet sporlarındaki özellik, iştirak edenler sözkonusu spor dalında geçerli spor kurallarınca kabul görmüs belli rizikolar oldugunu önceden kabul etmis sayılırlar. Müsabakaya katılmakla sporcu mümkün tehlikenin “fazla“ sını kabul etmis sayılmaktadır; en azından yaralanma

rizikosunun maddi yükünün yaralayan tarafından karsılanmasını bekleyemez[1]. Sporcu iştirak ettiği spor dalına has tehlikeleri kabul etmek durumundadır[2]. Karşılıklı yapılan boks ve güreş gibi sporlarda spor faaliyetinin niteliği gereği şahıs zararı oluşma olasılığı çok yüksektir. Boks sporunda yüzde ve çenede ezilme, çürüme veya kırılma olasılıkları halinde bir sporcu diğerinden genel hükümler uyarınca tazminat talep edebilecek midir? Genel Hükümler uyarınca sorumluluğun doğabilmesi için; sorumlu tutulacak kişinin öncelikle işlediği bir fiilinin hukuka aykırı olması ve kişinin kusurlu olması gereklidir[3]. Mağdurun rızası hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerdendir. Bu tür bir müsabakaya katılan sporcu yaralanma rizikosunu kabul etmiştir; aynı zamanda karşı tarafta bulunan diğer sporcunun da bu tür bir kabulü olduğunu düşünmekte ve bilmektedir.

Spor dalının rizikoları nasıl belirlenecektir. Sporun hangi çerçevede yapılacağına ilişkin genel kurallar ve anlaşmalar olabilir. Bunlar yok ise, bu spor dalında kabul görmüş hakkaniyet sahibi sporcuların davranışları dikkate alınacaktır[4]. Bu şekilde tespit edilebilecek rizikolar dışında oluşabilecek rizikolar sorumluluğu doğurabilecektir.

Yüksekten havuza atlayan yüzücünün havuzda başkalarının olup olmadığını ve var ise nerede olduklarını kontrol etmesi lazımdır. Kayak sporcusunun önünden giden diğer kayakçıları gözetme görevi vardır. Bu tür görevlerin ihlali sorumluluğu gerektirebilecektir. Sorumluluk sigortasında riziko sorumluluktur ve bu nedenle sigorta himayesi ancak bu tür görevlerin ihlali nedeniyle doğabilecek sorumluluk hallerinde söz konusu olabilecektir.

---

[1] D.Erica Scheffer, "**Zivilrechtliche Haftung İm Sport"**, http://www.bsj- miltenberg.de/ Rechtsaspekte/Haftung.htm, (31.12.2009)

[2] Werner Wussow, **Unfallhaftpflichtrecht Gesamtdarsellung 1.bis 12. Auflage,** Carl Heymans Verlag KG Yayımevi, 1984, s 205.

[3] Oğuzman ve Öz, a.g.e.,s.492 ,

[4] Scheffer, a.g.m.

Spor etkinliği ile çalışma konumuz içerisinde kastedilen aşağıda da açıklayacağımız üzere bir organizasyon içerisinde yapılan spor etkinlikleridir. Bu durumda spor etkinliklerinde sorumlu olabilecek kişilere sporcuları, organizatörleri ve spor yapılan alanların sahiplerini de katabiliriz. Ayrıca kamuya açık alanlarda spor etkinlikleri yapılması halinde kamu kurumlarının sorumluluğu da söz konusu olabilmektedir.

Organizatörlerin sporculara, seyircilere ve üçüncü kişilere karşı sorumlulukları söz konusu olabilir. Organizatör spor alanında makul tüm tedbirleri almak durumundadır. Örneğin, organizatör yarış pistinin zeminin de var olan bir buzlanmanın kazaya sebep olmaması için onun bertaraf edilmesini sağlamak yükümlülüğü altındadır. Sporcuların sportif etkinliğe katılmakla o spora ilişkin genel kabul görmüş rizikoları kabul etmiş sayıldıklarını belirtmiştik. Ancak organizatör de o spora ilişkin genel kabul görmüş koşulları oluşturmak zorundadır. Çünkü sporcunun kabul ettiği rizikolar yapılan spor dalının doğasından kaynaklanan rizikolardır. Sporcunun sportif faaliyetin rizikolarını üstlenmesine ilişkin ilkede, organizatörün özensizliğinden kaynaklanan zararları kabul edeceği, güvenliğine ilişkin tedbirlerden vazgeçeceğine ilişkin bir sonuca ulaşamayız. Örneğin boks ringinin kenarındaki iplerin sağlam olması gibi. Boksörün müsabaka esnasında kenara savrulması durumunda yandaki iplerin yere düşmesini engelleyecek güçte bağlanmış olması lazımdır. Bu durumda kaza olması halinde organizatör sporcuya karşı sorumlu olacaktır. Deniz motoru yarışlarında hava koşulları konusunda elde edilebilen bilimsel verilere göre yarışçıları bilgilendirmelidir.

Organizatör, seyircilerin bazı davranışlarından dolayı sporculara karşı sorumlu da olabilir. Bir seyircinin oyun alanına sert bir cisim atması sebebiyle sporcunun yaralanması halinde sporla ilgisi olmayan bir fiil olması nedeniyle sporcunun önceden rizikoyu kabul ettiği söylenemeyecektir. Bu nedenle seyirci haksız fiil sebebiyle sorumlu olduğu gibi, organizatör de spor alanına seyircilerin alınması sırasında gerekli tedbirleri almadığı için sorumlu

olmaktadır. Sporcunun gördüğü zarara ilişkin tazminat talebi, zararın spor etkinliğine katılmadan doğan sporun doğası içinde olmayan bir durum olması sebebiyle çalışma konumuzu oluşturan istisna kapsamında değerlendirilmeyecektir. Çünkü "sporun özellikleri organizatörün olası savsaklamalarına imtiyaz tanımaz"[5]. Bu tür sorumlulukların kaynağı spor faaliyetinin niteliğine göre BK m. 41 hükmüne dayanabileceği gibi sözleşmeye dayalı sorumluluk hali de olabilir.

Organizatörlerin spor etkinliği nedeniyle katılanlar dışında yer alan seyircilerin zarar görmesini önlemek konusunda da sorumlulukları mevcuttur. Bir bisiklet yarışında yarışçının aracı ile seyircilere çarpmasını engellemek yükümlülüğü altındadır. Seyircilerin bazı davranışlarından dolayı organizatör sporculara veya spor alanı sahibine karşı sorumlu olabilir. Ortalama hızı saatte 50 km nin üzerinde olan veya ulaşılacak hıza göre değerlendirme yapılması öngörülen motorlu araç veya bisiklet sporu gösterilerinin organizatörlerine ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. KTK m. 105 hükmü gereğince organizatörün, yarış esnasında, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların üçüncü kişilere verecekleri zararlardan dolayı tehlike esasına dayalı sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir.

II. ALMAN HUKUKUNDAKİ DÜZENLEME

Alman Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (AHB)'ında sportif etkinlikler istisnasına yer verilmiştir. AHB m. 4 I 4 hükmü uyarınca, at yarışları, bisiklet ve araba yarışları, boks ve ring sporları ile bunların hazırlık çalışmalarında (antrenman sırasında) vuku bulan zararlardan mütevellit sorumluluk/tazminat talepleri sigorta koruması dışındadır. Sigorta koruması dışında bırakılmasının sebebi, bu spor dallarındaki tehlike ihtimalinin yüksek

[5] Michael Reinhart, **"Sportif Faaliyetler Sırasındaki Yaralanmalar ve Kazalarda Ceza Tatbikatı Yapılmasında Kamu Menfaati",** Cev. Veli Özer Özbek, Spor ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004s. 55.

olmasından kaynaklanmaktadır. İstisna tutulan haller, adı geçen spor dallarına katılanların kendi aralarında (mesela bir boksörün diğer boksöre karşı) ileri sürülen taleplere ilişkindir; organizatöre, yarışmalardaki görevlilere, güvenlik görevlilerine ve hakemlerin ileri süreceği taleplere ilişkin değildir[6]. Spor yapanın, spor yapan bir diğer şahsa zarar vermesi ceza kanunu manasında bir yaralama suçu, özel hukuk manasında meşru olmayan bir fiildir. Ancak, tazminata veya cezaya hükmedilmesi, yaralanma veya zarar spor yapma heyecanı dâhilinde vuku bulmuş ise söz konusu olmaz. Ancak kasıtlı veya aşırı dikkatsizlik nedeniyle oldu ise, tazminata hükmedilmesi veya ceza mahkûmiyeti söz konusu olabilir. Spor etkinliğine katılanın bu katılmadan dolayı muhtemel rizikoları kabul ettiği varsayılır veya spor yapanın rizikoları üstlenmeye hazır olduğu kabul edilir[7].

Yarış/müsabaka deyimi, genel geçer kurallara göre tespit edilir, ama sınırsız/gelişigüzel değildir. Mesleki terminolojiye göre, katılanlar mümkün olan en çok hız değil de, becerileri bazında müsabaka yapıyorlarsa (yarışmada beceri ön planda ise), sorumluluk sigortasının yüksek hızdan mütevellit tehlikelerden korunma hedefi geçerli değildir; yani sigorta koruması kapsamındadır[8].

Bir yarış/müsabaka tanımı belli bir organizasyonun varlığını gerektirir. İki bisikletçinin iddia ile yarışması veya trafikte birinin bir diğerinin geçmesine müsaade etmemesi gibi hallerde böyle bir organizasyon yoktur. Dışarıdan bakanlarca belli bir organizasyon yapısının anlaşılamayacağı, birçok şahıs arasında kararlaştırılan iddia yarışları da böyledir. Çocuklar için yapılan daha ziyade oyun içerikli şenlik ve yarışmalar da istisna kapsamında değildir[9]. Boks ve ring müsabakaları deyiminin izahı için de belli bir organizasyonun

---

[6]Johansen (Bruck/Möller/Johansen), **Versicherungsvertragsgesetz Vierter Band Allegemeine Haftpflichtversicherung,** 8 Auflage, Berlin 1980, Anm, 169.

[7] Joachim Kuwert/Michael Erdbrügger, **Privat Haftpflichtversicherung Anwendung der BBR in der Praxis,** Gabler.

[8] Johansen (Bruck/Möller/Johansen), Anm 169.

[9] Johansen (Bruck/Möller/Johansen), Anm 169

gereği vardır. Çocuklar veya erginler arasındaki yumruk dövüşleri bu kategoride sayılmaz (bununla ilgili belli kurallar kararlaştırılmış olsa bile).

Adı geçen spor dallarının antrenmanları için de sigorta koruması dışında olma hali geçerlidir. Burada şart, antrenmanın bizzat bir müsabaka karakterine sahip olmasıdır. Bunun manası, sigorta koruması dışı bırakılan spor dalının antrenmanının da tehlikeli olma özelliğine sahip olmasıdır. Buna göre sadece kondisyon için yapılan antrenmanlar bunun dışında kalmaktadır. Bütün müsabaka şartlarının/bir müsabakaya has sıfatların yerine getirilmiş olması şart değildir[10]. Buna göre bir yarışmacının bir yarış pistindeki alıştırma koşusu halinde de sigorta koruması dışında olma hali geçerlidir. Şayet bu koşu bisikleti denemeye değil hız artırma, yüksek hıza ulaşma hedefine matuf ise.

Boks ve ring sporunda adam adama boks antrenmanı sigorta koruması dışında antrenman türü olarak görülebilir. Kum torbasında ve gölge boksu (sanki aynadaki ile boks yapıyormuş gibi) olarak yapılan antrenman koruma dâhilindedir. Karşı taraf için muhtemel bir tehlike söz konusu olmadığı için, böyle kısıtlayıcı bir yorum yapılmaktadır[11].

III. TÜRK HUKUKUNDAKİ DÜZENLEME

Türk Hukukunda sorumluluk sigortaları için öngörülen sportif etkinlikler istisnası ile ilgili olarak; öncelikle ÜŞKMMS Genel Şartları'ndaki düzenlemeyi ve ardından istisna kapsamında olan motorlu araç ve bisiklet yarışlarına ilişkin özel düzenleme getirdiği için Karayolları Trafik Kanunu'ndaki düzenlemeyi değerlendirmek istiyoruz.

[10] Johansen (Bruck/Möller/Johansen), Anm 169
[11] Johansen (Bruck/Möller/Johansen), Anm 169; Ünan, a.g.e., s. 118.

A. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarındaki Düzenleme

ÜŞKMMS Genel Şartları m. 3 A 5 bendi uyarınca "Otomobil, motosiklet, bisiklet, bobsleigh[12], deniz motoru, at, boks ve güreş, yarış ve müsabakalarına, antrenmanlar dâhil iştirakten doğan talepler" sigorta koruması dışındadır.

Aynı risklere hatta daha fazla risklere sahip başka spor dallarının sigorta sözleşmesi özel şartlarında açıkça belirtilmedikçe istisna kapsamında olduğunun kabulü mümkün değildir. Spor dallarına göre kazalarda başta % 10 ile futbol gelmektedir, bunu % 6 ile güreş, % 3 ile hentbol ve boks izlemekte, atletizmde % 1, kayakta % 0,5'dir[13]. Futbol çok daha yaygın ve zarar olasılığı da belirtilen istatistikî verilere göre daha yüksek olmasına rağmen sigorta koruması kapsamı içindedir. Ünan'a göre "Futbol gibi çok daha yaygın ve zarar olasılığı da yüksek bir spor koruma kapsamında kaldıktan sonra, güreş ve boks sporlarının kapsam dışında bırakılması pek tutarlı görünmemektedir"[14]

Sigorta edilebilir riziko tespiti yapılırken belirlenen unsurlara göre sportif etkinliklerin incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi tesadüfîlik kriteri[15] zararın ortaya çıkıp çıkmayacağı veya ne zaman ve ne miktarda ortaya çıkacağı konusunda var olan belirsizliği ifade etmektedir. Sportif etkinliklere iştirak edenlerin sorumluluklarına sebep olabilecek zararların doğma ihtimalinin tesadüfî olmadığı kabul edilebilir. Örneğin, boks ve diğer ring sporlarında, sporcuların

---

[12] Bobsleigh'in bir nevi kızak olduğuna, kış olimpiyatlarına dâhil resmi yarışlardan olduğuna ve ülkemizde ise pek bilinmeyen spor olduğuna ilişkin Bkz. Ünan, a.g.e., s.119.
[13] "**sporcu sağlığı**", www.kırklareli-gsim.gov.tr.
[14] Bkz. Ünan, a.g.e., s. 118 dipnot 403.
[15] Kubilay, a.g.e., s. 51.

hedefleri diğer sporcunun çene ve yüz bölgesidir. Bu bölgelerde her koşulda ezilmenin meydana geleceği hususu tesadüfî değildir.

Büyüklük kriteri gereğince sigortacı için tazmin edilebilir olan bir zararın varlığı gerekmektedir. Bazı rizikoların gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek zararlar olağan üstü boyutlarda olabilir. Sigortacı için rizikonun gerçekleşmesi yıkıcı nitelikte olma sonucunu doğurabilir. Bu kritere göre sigortacı bazı rizikoları sigorta korumasına almaktan ekonomik hayatının devamı için kaçınmak isteyecektir. İsviçre'de 1990–1993 yılları arasında yapılan bir araştırmada spor yaralanmalarının trafik kazalarından üç kez daha çok görülmekte olduğu tespit edilmiştir[16].

Tahmin edilebilirlilik kriteri, ortalama olarak zararın çıkma olasılığının belirlenmesidir. Riziko belirlenebilir hale gelmelidir. Bunun için bilimsel ve teknik veriler ve bunlarla birlikte sorumluluk sigortaları için tazminat hükümlerini belirleyen mahkeme kararları da dikkate alınır. Bu kriterin doğru tespiti ile sigortacı, prim miktarını belirleyebilir ve bunun sonucunda prim borcu ile sigorta koruması sağlama borcu arasında denge sağlayabilir. Bu bakımdan örneğin yarış halindeki araçların yapacakları kazaları sigortalayabilmek için, trafikte seyreden bir aracın sebep olacağı zarara nazaran ayrı bir primin tespit edilmesi gerekmektedir[17]. Riziko yaygın ve gerçekleşme olasılığı fazla olduğu için belirlenecek primin, sigortacının sigorta koruması sağlama borcu ile dengesinin sağlanması için çok yüksek olması gerekebilir. Bu da sigorta ettiren açısında sigorta edilmeye değmeyen bir durum yaratabilir.

İstisna hükmünün uygulanabilmesi için ÜŞKMMS Genel Şartları'nda açıkça belirtildiği gibi iştirak olgusunun gerçekleşmesi gerekir. İştirak edenlerin kimler olduğunun tespiti yapılmalıdır. Boksör, güreşçi gibi

[16] Mahmut Nedim Doral, **"Ülkemizde ve Dünyada Spor Travmatalojisi**", www.güresdünyası.com.
[17] Ali Bozer, **Sigorta Hukuku,** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 1965, s. 278.

sporcular, otomobil yarışlarında pilotlar, pilotun yanında bulunanlar, bisiklet sürücüleri, araç sahipleri iştirak eden durumundadırlar. Spor müsabakasının seyircileri, organizasyondaki güvenlik görevlisi etkin biçimde iştirak eden sayılmamaktadır[18].

Hakemler konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. İştirak eden niteliğinde olmadığını kabul edenler[19] ile aksi görüşte olanlar[20]. Hakemlerin, spor alanının herhangi bir tehlike olmaksızın oynamaya müsait olup olmadığını, oyuncuların kıyafetlerinin veya yapılacak spora göre kullanabilecekleri bir takım alet ve edevatın bir tehlike oluşturup oluşturmadığını denetleyecek kişi olması[21], spor oyununu spor kurallarına uygun olarak yönetmekle yükümlü kişi olması sebebiyle katılımcı olup olmadıklarının tespitinin yapılması önemlidir. Hakemin spor etkinlikleri sırasında doğabilecek sorumlulukları mevcuttur. Hakemin spor etkinliğinde sebep olabileceği zararlar nedeniyle tartışmasız diğer katılımcıların bu tür rizikoları etkinliğe katılmakla üstlendiğini ve bu nedenle hakemin sorumlu olmadığını kabul edebileceğimiz bazı haller mevcuttur. Örneğin hakemin saha içerisinde arkası dönük geri geri koşarken bir sporcuyu yaralaması halinde sporcunun bu tür rizikoları üstlendiğini kabul edebiliriz[22]. Çünkü spor etkinliğinin hareketliliği içerisinde bu tür yaralanmalar olabilir. Bunlar genel kabul görmüş spor kurallarına uygun olduğu ölçüde sorumluluk doğurmayacaklardır. Ancak hakemin spor etkinliğinin yürütülmesi için vereceği kararın bir takım zararlara sebep olması halinde, örneğin boks maçında oyuncunun yaralanmasına rağmen oyuna ara verilmemesi halinde ne olacaktır? Bu durumda oyuncunun oyuna devam edilmesi nedeniyle

---

[18] Ünan, a.g.e., s. 117.
[19] Şenocak, a.g.e., s. 454, Hakemleri sportif etkinliklere katılan olarak kabul eden yazarlar için bkz. dipnot 933.
[20] Ünan, a.g.e., s. 117, Hakemlerin sportif etkinliklere katılan olarak kabul edilmeyeceğini savunan yazarlar için bkz. dipnot 400.
[21] Wolfgang Schıld, **"Antrenörün, Hakemin ve Seyircinin Ceza Sorumluluğu",** Çev. Hakan Hakeri, Spor ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004. s.47.
[22] Schıld, a.g.m., s.46.

yaralanması, sakatlanması veya ölmesi halinde hakemin sorumluluğu tartışılabilecek midir? Bu tip bir durumda hakemin kasti davranışı olmadığı sürece sporcunun rizikoyu üstlendiği kabul edilebilecek ve hakemin sorumluluğu olmadığı sonucuna varılabilecek midir? Bu sorunun çözümü sorumluluk hukuku kurallarına göre olacaktır. Kanaatimizce hakemler spor etkinliğinin katılımcısıdır. Ve ÜŞKMMS Genel Şartları'nda öngörülen istisna hükmünün içerisindedirler.

İstisna hükmüne konu yarış ve müsabakalar önceden düzenlenmiş olmalıdırlar. Yani iki araç sürücüsünün, trafikte normal seyir halinde iken birden rekabete girerek yarışmaları veya iki gencin boksa tutuşması halleri istisna kapsamında olamaz. Yarış veya müsabakanın büyük ya da küçük olması önemli olmaksızın bir organizasyon içerisinde yapılması gereklidir.[23] Örneğin İstanbul şehrinin Bağdat Caddesinde veya sahil yolunda yolun boş olabileceği geç saatlerde otomobilleriyle yarışan gençlerin iddiaya girmesi halinde olduğu gibi.

Yarış ve müsabakalarda meydana gelen zararların yanı sıra antrenmanlarda meydana gelen zararlar da istisna hükmünün kapsamındadır[24]. Daha önce de belirtildiği gibi, istisna hükmünün kapsamında olmalarının sebebi, antrenmanların da aynı rizikoya sahip olmasıdır[25]. Antrenman sırasında yarışa girilecek araba ile yüksek hıza erişilmesi halinde meydana gelen zararlar sigorta koruması dışındadır. Ancak antrenman sonrası yarışa katılmak üzere başlangıç noktasına dönerken meydana gelebilecek bir zarar sebebiyle doğabilecek tazminat talebi, sorumluluk sigortası korumasına dâhil olacaktır.

---

[23] Ünan, a.g.e., s. 118, Bir yarışın önceden düzenlenmiş sayılması için dışarıdan bakılınca böyle bir izlenim edinilmesinin gerekliliği hakkında bakınız dipnot 404.

[24] Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatlar A.3.3. "sigorta süresi" başlıklı maddesinde "sigorta sözleşmelerinin süresi, yarışlar ile birlikte yarış öncesi yapılan prova ve antrenmanları da kapsamak zorundadır".

[25] Ünan, a.g.e., s. 118.

B. Karayolları Trafik Kanunu'ndaki Düzenleme

Kanun koyucu motorlu araç veya bisiklet yarışlarının normal trafiğe nazaran önemli ve büyük tehlike kaynağı oluşturması sebebiyle bu konuda özel bir düzenleme yapma gereği duymuştur. Motorlu araçla yapılan yarışların özelliği, sonuç değerlendirmelerinin hıza göre yapılması veya yarışların mutlaka saatte 50 km üzerinde hız gerektirmesi ya da bir araç sürücüsünün günlük araç kullanma süresinden fazla zaman içinde araç kullanmak zorunda kalmasıdır. Bu gerekçelerle yarışlar başlı başına bir tehlike sorumluluğu kaynağı olarak görülmüştür[26]. Böylece motorlu araç ve bisiklet yarışlarına katılmadan doğan zararlar ÜŞKMMS Genel Şartları uyarınca istisna edilmiş olmakla beraber, KTK m. 105/III hükmü gereğince yarış düzenleyicileri tarafından yaptırılması öngörülen zorunlu sorumluluk sigortası kapsamına alınmışlardır.

1.Yarış Düzenleyicilerinin Yaptırması Gereken Zorunlu Sorumluluk Sigortası

a) Yarış Kavramı

Zorunlu sorumluluk sigortası kapsamında olan yarışların özellikleri KTK m. 105/son hükmünde belirtilmiştir. Hüküm uyarınca ". . . ortalama hızı saatte en az elli kilometrenin üstünde olan veya ulaşılacak hıza göre değerlendirme yapılması öngörülen motorlu araç veya bisiklet sporu gösterileri. . ." zorunlu sigorta koruması kapsamındaki yarışlardır. Kanun kapsamına alınan yarışlar motorlu araç ve bisiklet yarışlarıdır. Ayrıca hız miktarı belirlenmekle birlikte yarış adlandırılması yapabilmek için yarışın sonuçlarının ulaşılacak hıza göre değerlendiriliyor olması gerekir. Ayrıca bisiklet yarışları kapsam içine alınmıştır; oysa KTK m. 103 hükmü uyarınca

[26]Bolat Bolatoğlu, **Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu (İşleten Kavramı ve Sorumluluğun Şartları),** Ankara: Kazancı Hukuk Yayınları, 1988, s.79.

"*Motorsuz taşıtlar ile motorlu bisiklet sürücülerinin hukuki sorumluluğu genel hükümlere tabidir".*

b. Sigorta Ettiren

KTK m. 105/III hükmü gereğince zorunlu sorumluluk sigortasının sigorta ettireni, motorlu araç veya bisiklet yarışları düzenleyicisidir. Hükmü aynen aktarmak gerekirse "*Yarış düzenleyicilerinin, yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını karşılamak üzere bir sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur*".

Sigorta ettiren yarış düzenleyicisinin sorumluluk sigortasına konu sorumluluğu ise KTK m. 105/I fıkra hükmünde belirtilmektedir. Söz konusu hükme göre; "*yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olacakları zararlardan dolayı motorlu araç işleteninin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludur*". Sigorta ettiren sıfatıyla yarış düzenleyicisinin hukuki durumunu tespit edebilmek amacıyla öncelikle işleten kavramını, işletenin hukuki sorumluluğunu ve bunlara bağlı olarak yarış düzenleyicisinin hukuki sorumluluğunu incelemekte yarar vardır.

aa. İşleten Kavramı

KTK m. 3 hükmünde işleten tanımı[27] yapılmıştır. Hükmü aynen aktarmak gerekirse, "Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır". İş bu tanım dikkate alınırsa kanunda işletenin belirlenmesi için iki ölçü kullanılmıştır: şekli ölçü ve maddi ölçü[28].

Şekli ölçü uyarınca motorlu aracın trafik sicilinde veya trafik belgesinde veya sigorta poliçesinde adı yazan kişi araç işletendir. KTK m. 3 hükmünde şekli ölçüye göre işleten ile ilgili karine kabul edilmiştir[29]. Araç sahibi[30] veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı bulunan veya aracı uzun süreli kiralayan ya da ariyet veya rehin alan kişinin işleten olduğu karinedir. Ancak işleten farklı kişi ise, ispatlandığı takdirde o kişi işleten kabul edilir.

Maddi ölçü uyarınca araç işletenin belirlenebilmesi için araç üzerindeki fiili hâkimiyet, araçtan ekonomik yararlanma, aracı kendi hesabına işletme, onun masraf ve rizikolarına katlanma ilişkisi dikkate alınır[31]. Maddi ölçü kıstasları dikkate alınarak doktrinde kabul edilen tanım uyarınca, aracın kullanılmasından ister ekonomik yönden ister manevi yönden devamlı olarak yarar ve çıkar sağlayan, araçtan doğan rizikoları ve aracın giderlerini

---

[27] Bozer, a.g.e, s. 145; Ulaş, a.g.e., 716; Eren, **Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği Ve Unsurları,** A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXXIX, 1982-1987, S.1-4, s.175.

[28] Eren, Makale, s. 176 ; Demet Çeliktaş, **2981 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu,** 1.b., İzmir: Karınca Matbaacılık, 1987., s. 66.; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 58.

[29] Çeliktaş, a.g.e., s. 330.

[30] Araç sahibi, araç için adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş ya da sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişidir (KTK m. 3).

[31] Eren, Borçlar, s. 644–645; Eren, Makale, s. 176.

üstlenen, araç üzerinde fiili olarak egemenliği ve tasarrufu bulunan kişi, işleten olarak tanımlanabilir[32].

İşleten kavramının unsurlarını belirlemek gerekirse, araç üzerinde fiili hâkimiyet yetkisi, ekonomik yararlanma ve aracın masraf ve tehlikesini üstlenmiş olması şeklinde üç başlık sayılabilir[33]. Bu üç unsur devamlılık göstermelidir. Geçici, bir anlık fiili hâkimiyet olması veya tek bir yolculuğa ait maddi çıkar sağlanması veya tek bir yolculuk sebebiyle aracın bakım ve masrafının yapılması işleten sıfatını kazandırmaz. İşleten kavramına ait unsurların kısa süreli kesintilere uğraması da işleten sıfatını ortadan kaldırmaz.

Araç üzerindeki fiili hâkimiyet yetkisi, aracın trafiğe sokulmasına, orada tutulmasına veya trafikten çekilmesine, donatılmasına, bakılmasına, muhafazasına, kim tarafından nasıl ve hangi amaçla kullanılması gerektiğine karar verme yetkisini ifade eder[34].

Ekonomik yararlanma ile anlaşılması gereken sadece maddi kazançlar değil, manevi çıkarlar da ekonomik yararlanma kapsamına girer[35].

Aracın masraf ve tehlikesinin üstlenilmesi halinden anlaşılması gereken, aracın bakım ve onarımının yapılması, vergi ve sigorta giderlerinin ödenmesi, yakıtının karşılanmasıdır[36].

Maddi ölçü menfaat ve hakimiyet ölçüsüne dayandığı için sorumluluk hukuku açısından gerçekleri daha iyi yansıtmaktadır[37].

---

[32] Ulaş, a.g.e. s.716; Bozer, (2009), s.145; Oğuzman ve Öz, a.g.e., s.638.
[33] Çeliktaş, a.g.e., s.66-69.
[34] Çeliktaş, a.g.e., s.67, Eren, Borçlar, s. 645; Eren, Makale, s. 177.
[35] Eren, a.g.e., s.645.
[36] Çeliktaş, a.g.e., s.69; Eren, Makale, s. 178.
[37] Eren, a.g.e., s.645.

bb. Karayolları Trafik Kanunu Uyarınca İşletenin Hukuki Sorumluluğu

İşletenin sorumluluğuna ilişkin düzenleme KTK m. 85–90 hükümlerinde yer almaktadır. KTK m. 85 hükmü uyarınca kural olarak tehlike sorumluluğu istisna olarak da kusur sorumluluğu ilkeleri kabul edilmiştir. Motorlu aracın işletilmesi neticesinde doğacak sorumluluğun dayanağı tehlike sorumluluğu (KTK m. 85/I fıkra) ve motorlu aracın işletilme halinde olmadan sebep olacağı zararlardan doğan sorumluluğun dayanağı yerine göre olağan sebep sorumluluğu veya kusur sorumluluğu (KTK m. 85/II fıkra)[38], zarar kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından doğmuşsa, bu halde sorumluluğun dayanağı olağan sebep sorumluluğu olarak kabul edilmiştir[39].

KTK m. 85/I fıkra hükmü gereğince, motorlu aracın karayolunda işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veyahut bir şeyin zararına neden olması halinde işleten tehlike sorumluluğu hükümlerince sorumludur[40]. KTK m. 85/I fıkra hükmünde işleten ile birlikte teşebbüs sahibi kavramı kullanılmış ve teşebbüs sahibinin de tehlike sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir. Teşebbüs sahibi, kanunda belirtildiği üzere, motorlu aracın unvanı ve işletme adı altında işletildiği veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletildiği firma veya şirkettir. İşleten ve teşebbüs sahibi ayrıdır. Her ikisinin sorumluluğu aracın işletilmesine dayanan tehlike sorumluluğu olup[41] ve birlikte sorumludurlar[42].

KTK m. 85/I fıkra hükmü uyarınca tehlike sorumluluğunun oluşabilmesi için motorlu bir aracın karayolunda (KTK m. 2) bir zarara neden olması, sonra bu zararın motorlu aracın işletilmesi sırasında meydana gelmiş olması

[38] Çeliktaş, a.g.e., s. 22,
[39] Fikret Eren, **Makale**, s. 159.
[40] Çeliktaş, a.g.e., s. 19.
[41] Eren, a.g.e., 633.
[42] Kılıçoğlu, a.g.e., s. 335.

gerekir. Burada sorumluluğun temeli işletme tehlikesi, türü ise, tehlike esasına dayalı işletme sorumluluğudur[43].

Aracın işletilmesi halinden ne anlaşılması gerektiğinin tespiti gerekmektedir. Bu konu tartışmalıdır. Bir görüşe göre[44] motorlu aracın mekanik aksamının çalışması özellikle motor ve ışık düzeninin çalışması aracın işletilme halinde olmasıdır[45]. Bu görüşe göre motoru çalışmazken freni boşaldığı için hareket eden veya insanlar tarafından itilen aracın işletilme halinde olmadığı ve tehlike sorumluluğunun, aracı harekete geçiren mekanik aksamının, özellikle motor ve ışık düzeninin çalışmasının ortaya çıkardığı tehlike sebebiyle doğduğu kabul edilmektedir[46]. İkinci görüşe göre ise, aracın işletilme halinde olduğunun kabulü için aracın trafiğe çıkarılması ve karayolunda olması yeterlidir; araç genel yola çıkarıldığı andan itibaren burada kaldığı süre içerisinde işletilme halindedir.

Kanaatimizce Işıl Ulaş'ın[47] belirttiği gibi, "sorumluluk hukukunda sorumluluğu yani zarar giderimini yüklenen araçlar değil, onun işletenleridir. Bu nedenle bu tür sorumluluğun belirlenmesinde ve dolayısıyla kıstasların uygulanmasında, işletenin veya aracı onun adına kullanan sürücünün iradesinin de değerlendirilerek somut olayların özelliğine göre ve mümkün olduğunca modern hukuktaki tehlike sorumluluğu ön planda tutularak zarar görenlerin hukukunun korunması yoluna gidilmesi. . ." gerekir. Örneğin yolcu bekleyen bir ticari taksinin hareket halinde olmamasına rağmen işletenin onu işletme halinde tutma yönündeki iradesi olduğu kabul edilmelidir[48].

---

[43] Eren, a.g.e., s. 632.
[44] Görüşü destekleyen yazar Eren., a.g.e., s. 659.
[45] Işıl ULAŞ, a.g.e., s. 726; Oğuzman ve Öz, a.g.e, s.635.
[46] Eren, a.g.e., s. 658.
[47] Işıl ULAŞ, a.g.e.,s.727.
[48] Yargıtay'ın "Yasa'nın 85/3 ncü maddesinin açık hükmü karşısında mekanik sistemin benimsenmesi gerek ise de, bunun her somut olayın ve özellikle sürücüsünün amacı nazara alınarak değerlendirilmesi gerekeceği de açıktır. Örneğin kırmızı ışıkta beklemek durumunda olan bir araç sürücüsünün yol kenarındaki bir yerden adres sormak, herhangi bir şey almak için aracı kısa süreli hareketsiz bırakmak, yani aracı terk maksadı taşımaması durumunda işletenin sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olmadığını kabul

İşletenin, sorumluluktan kurtulabilmesi için, KTK m. 86/I hükmü uyarınca, iki olguyu birlikte ispat etmesi gerekir. Aracın işletilmesi ile zarar arasındaki illiyet bağını kesen sebeplerin varlığını (mücbir sebep ya da zararın, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini) ve mücbir sebep yanında kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişinin kusurunun bulunmadığını ve araçtaki bir bozukluğun kazayı etkilemediğini ispat etmesi gereklidir.

İşletilme halinde olmayan motorlu aracın sebep olduğu kazadan dolayı doğan zararlarda KTK m. 85/III fıkra hükmü gereğince sorumluluk yerine göre kusur sorumluluğu yerine göre olağan sebep sorumluluğudur. Bu sorumluluk halinde teşebbüs sahibinin sorumluluğu yoktur. İş bu hüküm uyarınca sorumluluğun doğması için, işletilme halinde olmayan bir aracın trafik kazasına sebep olması, zarar ile bu trafik kazası arasında uygun illiyet bağının olması ve zarar görenin, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun varlığını veya araçtaki bir bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir. Ortada trafik kazası yoksa işletenin sorumluluğu da yoktur. Park halinde olan bir araca bir başka aracın çarpması sonucu meydana gelen zarar bir trafik kazası sonucu ortaya çıkmıştır. Park halindeki araç işletme halinde değildir ve kaza trafik kazasıdır. Bu olayda KTK m. 85/III fıkra hükmündeki şartların varlığı araştırılacaktır. İşletilme halinde olmayan bir araç sebebiyle meydana gelen trafik kazasında işleten kusurlu olmalıdır. İşletenin kusur sorumluluğu söz konusudur. Zarara sebep olan trafik kazasında işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişilere ilişkin bir kusur da söz konusu olabilir. İşletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişiler aracın sürücüsü veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişiler veya aracın kullanılması kendilerine

---

etmekte yasa koyucunun amaçları ile bağdaşmayacaktır" şeklindeki 23.12.2005 T. 2005/13995-12763 S. Kararı için bkz. Ulaş, a.g.e., s. 728.

bırakılan kişiler veya işletenin aile üyeleridir[49]. Kazaya, işletenin eylemlerinde sorumlu olduğu kişilerin kusuru neden olmuşsa, ortada olağan sebep sorumluluğu vardır. Ayrıca araçtaki bir bozukluk nedeniyle trafik kazası meydana gelmişse, zarar gören, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunu ispat etmeksizin doğrudan doğruya araçtaki bozukluk ile kaza arasındaki illiyet bağını ispat ederek işletenin sorumluluğunu sağlayabilir.

KTK m. 85/IV fıkra hükmü gereğince kazadan sonra yapılan yardım çalışmaları sonucu meydana gelen zararlarda işletenin ve teşebbüs sahibinin sorumluluğu doğabilir. Hükmü aynen aktarmak gerekirse "İşleten ve araç işleticisi teşebbüs sahibi, hâkimin takdirine göre kendi aracının katıldığı bir kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından dolayı yardım edenin maruz kaldığı zarardan da sorumlu tutulabilir. Ancak, bu durumda işletici teşebbüs sahibinin sorumlu kılınabilmesi için kazadan kendisinin sorumlu olması veya yardımın doğrudan doğruya kendisine veya araçta bulunanlara yahut kazaya taraf olan üçüncü kişiye yapılması gerekir". Bu hüküm, BK m. 418 hükmünde yer alan vekâletsiz iş görme kurumunun iş bu kanundaki yansımasıdır[50]. KTK m. 85/IV fıkra hükmü hem işletme kazasından hem de işletilme halinde olmayan bir aracın katıldığı kazadan sonra yapılan yardım çalışmalarından doğan zararın tazmininde uygulanır.
.

cc. Yarış Düzenleyicilerinin Hukuki Sorumluluklarının Kapsamı Ve Sigorta Ettiren Sıfatları

Kanun koyucu motorlu araç işletene tehlike sorumluluğu gibi ağır bir sorumluluk yüklemekle beraber, bazı hallerde hakkaniyet gereği ya onu sorumluluktan kurtarmış ya da sorumluluktan kurtuluş olanağını arttırarak sorumluluğun başkasına geçmesini sağlamıştır. Böylece işletenden başka

[49] Çeliktaş, a.g.e., s. 52, Eren, a.g.e., s. 666.
[50] Eren, a.g.e., s. 668.

kişiler işleten sıfatına sahipmiş gibi sorumlu tutulmuştur[51]. İşleten gibi sorumlu tutulanlara farazi işleten[52] denilmektedir. Yarış düzenleyicileri KTK m. 105/I fıkra gereğince farazi işleten sıfatına sahiptir. Hükmü aynen aktarmak gerekirse, "Yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olacakları zararlardan dolayı motorlu araç işletenin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludurlar". Yarış düzenleyicisi farazi işleten sıfatına sahiptir. Motorlu araç ve bisiklet sporu yarışlarının yaratabileceği tehlike dikkate alınarak yarış düzenleyicisinin sorumluluğunu kabul etmek hakkaniyete uygun bir durumdur.

Farazi işleten olarak yarış düzenleyicisi, yarışa katılan ve onlara eşlik edenlerin araçları ile sebep olacakları zararlardan dolayı KTK m. 85 hükmünde öngörüldüğü şekilde sorumludur. Yarış düzenleyicisinin hem tehlike sorumluluğu hem de kusur sorumluluğu hem de olağan sebep sorumluluğu mevcuttur. Yarış organizasyonu içerisinde işletilme halinde olan bir aracın sorumluluğu gerektirecek bir zarara sebep olması halinde yarış düzenleyicisinin sorumluluğu tehlike sorumluluğu niteliğindedir (KTK m. 85/I). Örneğin; yarış halinde iken aracın yarış güzergâhından çıkarak seyircilerin bulunduğu tribüne girmesi sonucu yaralanmaların olması hali. Yarış organizasyonu içerisinde henüz yarışa katılmamış park halindeki araçlardan birine yarış halinde olan bir başka aracın çarpması sonucu park halindeki aracın fırlayarak bir seyirciyi ezmesi hali gibi işletilme halinde olmayan aracın vermiş olduğu bir zarardan da yarış düzenleyicisi sorumludur. Bu örnekte yarış düzenleyicisinin kendi eylemlerinden dolayı kusur esasına dayalı sorumluluğu; eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun varlığı halinde ise olağan sebep sorumluluğu vardır (KTK m. 85/III fıkra).

[51] Çeliktaş, a.g.e.,, s. 75.
[52] Eren, a.g.e., s. 649, Oğuzman ve Öz, a.g.e., s. 638-640.

Yarış düzenleyicileri farazi işleten olarak üçüncü kişilerin zararından sorumlu olmakla birlikte, zarara kusuruyla neden olan yarışçı veya yardımcısı ise genel hükümler uyarınca kusur esasına dayanan sorumluluk ilkesi ile sorumludurlar. Bu takdirde yarış düzenleyicisi ile bu kişiler arasında BK m. 51 hükmü uyarınca müteselsil sorumluluk vardır[53].

Yarış düzenleyicisinin sorumluluğu yarış ile bağlantısı olan zararlar ile ilgilidir[54]. Seyirci tribününün çökmesi, yanması gibi yarış ile bağlantısı olmayan hallerde sorumluluk Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre çözümlenmez. Ancak, yarış aracının pistten çıkarak seyircilere çarpması, tekerleğinin çıkıp tribüne fırlamasıyla seyircilerin yaralanması gibi yarış ile bağlantısı olan başka bir deyişle yarış tehlikesinin yaratacağı sonuçlar niteliğinde olan zararlar ile ilgili KTK m. 105 hükmü uygulanır.

Yarış düzenleyicisinin farazi işleten olarak sorumluluğunu doğuran zarar, eşyaya veya kişiye ilişkin olabilir; ancak zarar üçüncü kişiye yani yarışa iştirak edenler dışında olan kişilere ait olmalıdır (KTK m. 105/I ve III). KTK m. 105/II hükmü gereğince yarışa katılan aracın direksiyonunda bulunan yarışçı ve onunla birlikte bulunanların uğrayacakları zararlarla, gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere göre çözümlenir. İşletenin bu durumda tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluğu söz konusu değildir. Bu hüküm uyarınca yarış düzenleyicisi BK m. 41 hükmü gereğince yarış organizesi ile ilgili her türlü kusuru nedeniyle yarışçıların ve birlikte bulunanların ve gösteride kullanılan araçların uğrayacağı zararlardan sorumlu olacaktır. Örneğin yarış pistine ilişkin temizliğin gerektiği gibi yapılmaması sebebiyle aracın yarış sırasında devrilmesi halinde araca veya yarışçıya gelen zararlar nedeniyle tazmin yükümlülüğü ancak yarış düzenleyicisinin kusuru halinde söz konusudur.

---

[53] Hasan Tahsin Gökcan ve Seydi Kaymaz, **Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta Rücu Davaları ve Trafik Suç ve Kabahatleri,** 6.b.,Ankara:Seçkin Yayınevi, 2009, s. 47.

[54] Gökcan ve Kaymaz, a.g.e., 226.

Bunlar bakımından yarış düzenleyicisi ihtiyari mali sorumluluk sigortası yaptırabilecektir[55]. Yarışla ilgili olarak lastik değiştirme veya benzin koyma gibi hizmetler için çalışan hizmet araçlarının uğrayacakları zararlarda KTK m. 105/2 fıkra hükmü gereğince genel hükümlere tabidir[56].

Yarış düzenleyicileri yarış için izin almak ve sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadırlar (KTK m. 105/3 fıkra). Yarışa izin vermeye yetkili makamın talebi üzerine, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, durum ve şartlara göre en az sigorta tutarlarını belirlemekle görevlidir. Bu tutarlar mecburi mali mesuliyet sigortası için tespit edilenden aşağı olamaz.

c. Sigortalı

Sorumluluk sigortasında amaç sigorta ettirenin pasifinin artmamasıdır. Pasifin artmasına ilişkin rizikoları sigortacı bertaraf etmek yükümlülüğü altındadır. Zarar uğrayan üçüncü kişilerin sigorta ettirene karşı ileri sürebilecekleri tazminat talepleri nedeniyle sigorta ettirenin sorumluluğu güvence altına alınmakta olup, bu nedenle farazi işleten olarak yarış düzenleyicisi aynı zamanda sigortalı da sayılabilir[57]. Zarar uğrayacak kişiler henüz bilinmediğinden mecburi mali mesuliyet sigortası düzenlenirken poliçede sigortadan faydalanan kimse gösterilmesi mümkün değildir.

---

[55] Işıl Ulaş, a.g.e., s. 742; Örneğin Almanya'da Baden-Württemberg Eyaleti Yüksek Öğrenin Spor Dernekleri Birliği- Yüksek Öğrenim spor etkinliklerinde antrenörlerin/çalıştırıcıların sorumluluk sigortasında, Üniversite ve Birlik bütün çalıştırıcılar için toplu olarak sigorta yaptırmış; organize edilen yüksek okul sporu gösterileri ve yarışmalarında görevli olan/olacak antrenör, bakıcı ve danışmanlar da bu sigortaya dahil edilmiştir. Söz konusu sigortada bu kişilerin kendi aralarında birbirlerine verdikleri zararlar için de koruma sağlandığı görülmektedir. Bu korumanın yarışma programında görevli sigortalı kişilerin spor alanına/sahasına/salonuna kısaca spor yapılan yere ayak basma ile başlayacağı, çıkış ile de sona ereceği kararlaştırılmıştır (bkz http://hochschulsport-bw.de)

[56] Bolatoğlu, a.g.e., s. 81.

[57] Ulaş, a.g.e, s. 752.

Bir kimse bir başka şahsın belirli bir menfaatini sigorta ettirebilir. Buna başkası hesabına sigorta denir. Burada üçüncü kişi sigortalıdır[58]. Farazi işleten sıfatı ile yarış düzenleyicisinin yaptıracağı zorunlu sorumluluk sigortası da başkası hesabına sigortadır. Ünan'a göre ise "sigorta ettiren yarış düzenleyicisi, sigortalı da yarışa katılan veya yardımcı kişidir. Sigortanın konusu, yarışa katılanın veya yardımcı kişinin sorumluluğudur"[59].

KTK m. 105/III hükmü gereğince yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı sorumluluklarını karşılamak üzere sorumluluk sigortası yaptırmak durumundadırlar. Yarışa katılanlar, yarışmacılar, müsabıklar, motorlu araç yarışlarında pilotlardır. Yardımcı kişiler ise, motorlu araç yarışlarında yolu tarif eden araçta bulunan diğer kişiler, motosiklet yarışlarında uzun mesafe yarışçısının önünde giden onu rüzgârdan korunmasını sağlayan kişiler, yarış araçlarına teknik destek veren ekipte yer alan kişilerdir.

Yarışmacılar ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını başka bir deyişle üçüncü kişilerin yarış esnasında yarışçıların ve yardımcı kişilerin fiilleri nedeniyle uğradıkları zararlarla ilgili tazminat taleplerini yarış düzenleyicisinin yaptırmış olduğu sorumluluk sigortası sigortacısı karşılayacaktır.

d. Sigortanın Kapsamı

Sigortanın kapsamı sigorta koruması altında bulunan rizikoları ifade eder. Daha önceki bölümde ayrıntısı ile ele alındığı gibi, birinci riziko sınırlamaları ile sigorta kapsamında yer alan riziko belirlenir. Rizikoya dâhil olan bazı istisnai haller (ikinci riziko sınırlamaları) ayrıca tespit edilebilir.

[58] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, HSH., s. 178.
[59] Ünan, a.g.e., s.120.

Yarış düzenleyicisi sıfatı ile sorumluluk sigortası yaptırmak zorunludur. Yarış düzenleyicisi kanunda işleten gibi sorumlu tutulmuştur (KTK m. 105/I fıkra). Zorunlu sigortanın bu sorumluluğu kapsaması gerekir. Zorunlu sigortada sigorta edilen riziko yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarıdır. Yarışa katılan ve yardımcı kişi sıfatlarının tespiti yapılmalıdır. Yarışa katılanlar, yarışmacılar, müsabıklar, motorlu araç yarışlarında pilotlardır. Yardımcı kişiler ise, motorlu araç yarışlarında yolu tarif eden araçta bulunan diğer kişiler, motosiklet yarışlarında uzun mesafe yarışçısının önünde giden onun rüzgârdan korunmasını sağlayan kişiler, yarış araçlarına teknik destek veren ekipte yer alan kişilerdir[60].

Yarış esnasında verilen zararlar sigorta kapsamında yer almaktadır. KTK m. 105/III hükmünde ". . . yarış esnasında . . ." ifadesi yer almaktadır. ÜŞKMMS Genel Şartlarında incelediğimiz üzere, sportif etkinlikler istisnası düzenlemesinde yarış ve müsabakaları ile antrenmanları ifadesi olduğu görülecektir. Antrenmanların da yarış ve müsabakalarda var olan ağır rizikoları taşıması sebebiyle istisna kapsamına alınması uygun görülmüştür. Ancak yarış düzenleyicisinin yaptıracağı sorumluluk sigortasında antrenmanlar, KTK m. 105/III hükmündeki düzenleme nedeniyle sigorta koruması dışında olacaktır.

Yarış düzenleyicisinin yaptıracağı sorumluluk sigortası üçüncü kişilerin zararlarına karşı koruma sağlamaktadır. KTK m. 105/II hükmü gereğince yarışçıların ve onlara eşlik edenlerin uğradıkları zararlar sigorta korumasına dâhil değildir. Üçüncü kişilerin uğradıkları zararlar şeye veya şahsa ilişkin zararlar olabilir. Yarışa katılan otomobilin pistten çıkarak seyircilerin arasında girerek kişinin yaralanmasına sebep olması halindeki şahıs zararı veya aracın pistten çıkarak yarış sahası etrafında yer alan yerleşim yerindeki evlere çarpması ile oluşabilecek eşya zararı sigorta koruması içerisindedir.

[60] Ünan, a.g.e., s. 119.

e. Yarış Düzenleyicisi İle Yarışa Katılan Motorlu Araç İşletenin Sorumluluklarının Çatışması

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 105/I hükmünde yarış düzenleyicisinin işleten gibi kabul edildiği belirtilmiştir. Ancak yarış düzenleyicisinin sorumluluğu, yarışa katılan veya ona eşlik eden araçların işleteninin sorumluluğunu ortadan kaldıracak mıdır?

Bu konuda iki görüş bulunmaktadır. İlk görüş yarışın izinli olup olmamasına göre bir ayrım yapmaktadır. KTK m. 105/IV hükmü uyarınca "*yetkili makamdan izin alınmaksızın düzenlenen bir yarışta vuku bulan zararlar, zarara sebep olan motorlu aracın sorumluluk sigortacısı tarafından karşılanır. Böyle bir durumda sigortacı, yarış için özel bir sigortanın yapılmamış olduğunu bilen veya gerekli özenin gösterilmesi halinde bilebilecek olan işleten veya işletenlere rücu edebilir*". Bu görüşe göre kanun koyucu izinli yarışlarda işleteni sorumlu tutmamıştır; aksi halde izinsiz yarışlarda işletenin sigortacısının sorumluluğundan ve onun işletene rücundan bahsetmez, doğrudan doğruya işleten sorumludur derdi. Başka bir deyişle, kanun koyucu işleteni sadece izinsiz yarışlarda ikinci derecede yani işletenin sigortacısından sonra bazı koşullarla rücu hakkı doğduktan sonra sorumlu tutmuştur. İzinli yarışlarda işletenin sorumluluğu yoktur[61].

İkinci görüş uyarınca motorlu araç işletenin hem izinli yarışlarda hem de izinsiz yarışlarda yarış düzenleyicisi ile birlikte müteselsilen sorumlu tutulması gerektiğidir. Çeliktaş'a göre[62] Karayolları Trafik Kanunu'nun amaçsal yorumu gereği yarış düzenleyicisi ile işletenin müteselsilen sorumlu olması gerekir. Ulaş'a göre KTK m. 105 hükmünde, motorlu araçla mesleki faaliyette bulunanlara ilişkin düzenleme getiren KTK m. 104 hükmünün

[61] Çeliktaş, a.g.e., s. 78;
[62] Çeliktaş, a.g.e., s. 79.

aksine asıl işletenin sorumlu olmayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığına göre yarışa katılan aracın sahibinin de işleten sıfatıyla sorumluluğu devam eder[63]. Ünan, "Karayolları Trafik Kanunu, aracın, motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan bir kişiye bırakılması halinde bu faaliyeti yürüten kişinin işleten gibi sorumlu olacağını, fakat işletenin (ve sigortacısının) sorumluluktan kurtulacağını açıkça belirtmiştir. Yarış düzenleyicisinin sorumluluğuna ilişkin KTK m. 105 hükmünde işletenin sorumluluktan kurtulacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır"[64]. Biz de Ünan'ın gerekçesine aynen katılmakta, motorlu araç işletenin yarış düzenleyicisi ile birlikte müteselsilen sorumlu bulunduğunu kabul etmekteyiz.

[63] Ulaş, a.g.e., s. 743.
[64] Ünan, a.g.e., s.120

SONUÇ

İncelememiz ile birlikte vardığımız sonuçlar şu şekildedir: Sorumluluk sigortalarının konusunu oluşturan sorumluluk gelişen toplum hayatı ile birlikte değişen ve gelişen bir hukuki kavramdır. Yaşam koşullarının değişmesi, teknoloji, sanayileşme ve internete dayalı iletişimin hayatın her alanını kapsayacak şekilde hızla ilerlemesi gibi sebepler sonucunda bilinen kusura dayalı sorumluluk anlayışının dışında sorumluluğu doğuran pek çok faaliyet, ilişki veya işletmenin ortaya çıktığı görülmektedir. İdeal olan tüm sorumluluk halleri nedeniyle sigorta korumasının sağlanmasıdır. Ancak sigorta sözleşmelerinin diğer tarafı sigortacı her türlü rizikoyu yani sorumluluğu ekonomik gerekçeler nedeniyle sigorta edemeyecektir. Kabul edilebilir nitelikte olan sigorta edilemezlik sebepleri zaman içerisinde değişim gösterebilmektedir. Çalışmamızın konusu da bu şekilde sigorta edilemez diye tanımlanan bazı etkinliklerin incelenmesiydi.

Sportif etkinliklere ilişkin sınırlama ÜŞKMMS Genel Şartlarında sınırlı sayıda sayılan, otomobil, motosiklet, bisiklet, bobsleigh, deniz motoru, at, boks ve güreş, yarış ve müsabakaları ve antrenmanları ile ilgilidir. Bu spor dallarından daha fazla yaralamaların meydana geldiği futbol gibi başka sporların istisna kapsamında yer almadığını görmekteyiz. Tabi ki istisna niteliğindeki bu sporlar ÜŞKMMS Genel Şartlarında tespit edilmiştir. Genel şart hükümleri tarafların ortak iradeleri ile değiştirilebilir, genişletilebilir veya daraltılabilir. İş bu spor dalları arasında otomobil, motosiklet ve bisiklet yarışlarının ÜŞKMMS Genel Şartlarında istisna tutulmaları söz konusu ise de bu yarışların düzenleyicilerinin zorunlu sigorta yaptırması KTK m. 105/III hükmünde kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere bobsleigh, deniz motoru, at, boks ve güreş yarışları sırasında yarışa veya müsabakaya katılanları veya antrenmanlara katılanların uğradıkları zararlar bakımından zorunlu mali sorumluluk sigortası yasal dayanaklar çerçevesinde mevcut değildir.

YARARLANILAN YAYINLAR

ATABEK Reşat :Sigorta Hukuku, İstanbul 1950.

BOZER Ali :Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri, Ankara 2009; Sigorta Hukuku Ankara 1965.

BAHTİYAR Mehmet :Sigorta Poliçesi Koşulları, Batider, C.XIX, 1997.

BAHTİYAR Mehmet :Sigorta Poliçesi Özel Koşulları, Genel Koşullardan Ayırdedilmesi ve Bazı Sorunlar, Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998

BOLATOĞLU Bolat :Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1988.

CAN Mertol :"Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına" Genel Bir Bakış (Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Acaba Yeniden Gözden Geçirilmesi Gereken Bir Düzenleme mi?). (Mesleki Sorumluluk).

CAN Mertol :Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2009 (Sigorta Hukuku).

ÇELİKTAŞ Demet :2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu, İzmir 1987.

ÇEKER Mustafa :Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2004.

DOĞANAY İsmail :Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İstanbul 2004.

DORAL Mahmut Nedim : Ülkemizde ve Dünyada Spor Travmatalojisi, www.güresdünyası.com.

EREN Fikret :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009.

EREN Fikret :Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği Ve Unsurları, A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXXIX, 1982-1987, S.1-4

GÖKCAN Hasan Tahsin/
KAYMAZ Seydi :Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta Rücu Davaları ve Trafik Suç Ve Kabahatleri, Ankara 2009.

HİRSH Ernest :Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku, İstanbul 1942.

JOHANSEN
(Bruck/Möller/Johansen):Versicherungsvertragsgesetz Vierter Band Allegemeine Haftpflichtversicherung, Berlin 1980.

KARAYALÇIN Yaşar :Risk-Sigorta-Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş, Ankara 1984 (risk).

KARAYALÇIN Yaşar :Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, SHD 1984, c. 1–2. (Sorumluluk).

KARAYALÇIN Yaşar :Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Ankara 1960 (İşletme Kazaları).

KANER İnci :Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Tehlike İle İlgili Görevleri, İÜHFM C. LIV, 1991–1994.

KENDER Rayegan :Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2008. (HSH).

KENDER Rayegan :Mesuliyet Sigortasının Mahiyet ve Türleri**,** Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları III. Sigorta Semineri, İstanbul:1977 (Sempozyum).

KUBİLAY Huriye :Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003.

KUWERT Joachim /
ERDBRÜGGER Michael :Privat Haftpflichtversicherung Anwendung der BBR in der Praxis, Gabler.

KILIÇOĞLU Mustafa :Tazminat Hukuku, İstanbul 2006.

MOWBRAY Albert :Riziko ve Sigorta Mukaveleleri, İstanbul 1942.

OĞUZMAN Kemal
Turgut ÖZ :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009.

OĞUZMAN Kemal/SELİÇİ Özer
Saibe Oktay ÖZDEMİR : Eşya Hukuku, İstanbul 2009.

ÖZBOLAT Murat :Temel Sigortacılık, Ankara 2009.

REİNHART Michael :"Sportif Faaliyetler Sırasındaki Yaralanmalar ve Kazalarda Ceza Tatbikatı Yapılmasında Kamu Menfaati", Spor ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, Ankara 2004.

SAYHAN İsmet :Sigortalanabilir Menfaat Kavramı Günün Koşullarına Uygun mudur? Değiştirilmesi Gereken Hususlar, Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları Ve Geleceği Sempozyumu, İstanbul 2004.

SCHEFFER Erica :Zivilrechtliche Haftung İm Sport http://www.bsj-miltenberg.de/Rechtsaspekte/Haftung.htm, (31.12.2009)

SCHILD Wolfgang :Antrenörün, Hakemin ve Seyircinin Ceza Sorumluluğu**,** Spor ve Ceza Hukuku Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi, Ankara 2004.

ŞENOCAK Kemal :Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara 2000.

ULUĞ İlknur :Sigorta Hukukunda Riziko Kavramı ve Bu Kavramdaki Değişiklikler, Türkiye'de Sigorta Hukukunun Sorunları Ve Geleceği Sempozyum, İstanbul 2004.

ULAŞ Işıl :Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları Ankara 2007.

ÜNAN Samim :İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998.

WUSSOW Werner :Unfallhaftpflichtrecht Gesamtdarsellung 1.bis 12. Auflage, 1984.

YONGALIK Aynur :Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara 1998.

www.kırklareli-gsim.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

1977 Yılında Berlin'de doğdum. İlköğretimimi Kocaeli'nde 1983-1988 yıllarında Albay İbrahim Karaoğlanoğlu İlkokulu'nda tamamladım. Orta ögretimimi 1988-1991 yılarında Namık Kemal Lisesi'nde; lise eğitimini 1991-1994 yıllarında Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi'nde tamamladım. 1995 yılında başladığım Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretimimi 1999 yılında bitirdim. 1999-2000 yıllarında Kocaeli Barosu'nda avukatlık stajı yaptım. 2001 yılından bu yana İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaktayım.